

Implemented by

Подобрување на учеството на граѓанските
организации во механизмите за
упатување на Учесничките на MARRI
Практичен водич

Подготвено од Меѓународниот центар за развој на миграциска политика, Виена - Австрија во рамките на Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (ГИЗ) регионален проект за Спречување и борба против трговијата со луѓе на Западен Балкан – “PaCT”. Нарачано од германското сојузно министерство за економска соработка и развој (БМЗ)

Меѓународен центар за развој на миграциска политика | 2022

Автор: Едгар Федерцони дос Сантос

Тим на ИЦМПД за програмата против трговија со луѓе: Сања Миленковиќ Бојациева, Мелита Груевска Грахам, Едгар Федерцони дос Санто, Иванка Хајнцл, Елена Петреска.

Тим на ГИЗ: Михаел Самец, Весна Вујовиќ Призмиќ, Светлана Здравковска, Мартин Хибш, Јан Хендрик Данхејсиг.

Тим на МАРРИ: Сашко Коцев, Александар Тодосиев.

Меѓународен центар за развој на миграциска политика (ИЦМПД)

Gonzagagasse 1
A-1010 Виена
Австрија
www.icmpd.org

Меѓународен центар за развој на миграциска политика

Сите права се задржани. Ниту еден дел од оваа публикација не смее да се репродуцира, копира или пренесува во каква било форма или на кој било начин, електронски или механички, вклучувајќи фотокопија, снимање или каков било систем за складирање и враќање на информации, без дозвола на сопствениците на авторските права. Содржината на оваа публикација може да се користи за едукативни и други некомерцијални цели, под услов ИЦМПД да биде известен за целта и секоја таква употреба да биде придружена со наведување на изворот.

ИЦМПД ѝ доделува на ГИЗ неотповикливо, неексклузивно и преносливо право да ја користи оваа публикација во сите области и полиња, вклучително и нејзина обработка, превод и употреба во електронски медиуми. ГИЗ го задржува правото да им даде едноставни права на подкорисници на оваа публикација на трети страни.

Оваа публикација е овозможена со поддршката дадена од регионален проект за Спречување и борба против трговијата со луѓе на Западен Балкан – “PaCT”, спроведен од *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit* - Германско друштво за меѓународна соработка (ГИЗ) во име на германското сојузно Министерство за економска соработка и развој (БМЗ) во партнерство со МАРРИ.

Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на ИЦМПД, и на каков било начин не може да се смета дека ги одразува ставовите на ГИЗ, БМЗ или МАРРИ.

Графичко уредување: 360° Communication Jürgen Henning

Печати: Datapons DOOEL

Содржина

Список со скратеници.....	7
Историјат и вовед	8
Структура на Пристапот	10
Методологија	11
Постојни практики и постапки за соработка меѓу јавните институции и ГО во рамките на НМУ во регионот	13
Водечки принципи.....	19
ДЕЛ I: Методи, упатства, алатки и добри практики за јавните институции	22
АЛАТКА 1 – ИДЕНТИФИКАЦИЈА И ПРОЦЕНА НА ГО	25
АЛАТКА 2 – СПИСОК КРИТЕРИУМИ ЗА ЛИЦЕНЦИРАЊЕ НА ГО	29
АЛАТКА 3 – ПОВИЦИ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ	35
ДЕЛ II: Методи, упатства, алатки и добри практики за граѓанските организации	38
АЛАТКА 4 – МАТРИЦА ЗА ПРОЦЕНА НА ПРОБЛЕМИ.....	40
АЛАТКА 5 – SWOT АНАЛИЗА.....	42
АЛАТКА 6 – БУМЕРАНГ СТРАТЕГИЈА	48
АЛАТКА 7 – „ПРОДАДЕТЕ“ СЕ ПОДОБРО	48
ДЕЛ III: Методи, упатства, алатки и добри практики за заедничко работење меѓу јавните институции и граѓанските организации	51
АЛАТКА 8 – ТИПОВИ СОРАБОТКА ВО СЕКОЈА ФАЗА.....	54
АЛАТКА 9 – МОДЕЛ ЗА МЕМОРАНДУМОТ ЗА РАЗБИРАЊЕ	56
Материјално истражување и консултирана литература	58
АЛАТКА 2: Критериуми за лиценцирање на ГО - Пример	61
АЛАТКА 3: ПОВИК ЗА ПОНУДИ	62
КРИТЕРИУМИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ПРОЦЕНА.....	67
АЛАТКА 4: Матрица за решавање на проблеми.....	70
АЛАТКА 5: Процесен водич/ SWOT анализа	72

Список со скратеници

ППТ	Програма против трговија со луѓе на ИЦМПД
СнЕ	Совет на Европа
ГО	Граѓанска организација
ИЦМПД	Меѓународен центар за развој на миграциска политика
МАРРИ	Регионална иницијатива за миграција, азил и бегалци
МзР	Меморандум за разбирање
НВО	Невладина организација
НМУ	Механизам за упатување
ОБСЕ	Организација за безбедност и соработка во Европа
ТЛ	Трговија со луѓе
ОН	Обединети Нации
УНОДЦ	Канцеларија на Обединетите нации за дрога и криминал
УНТОК	Конвенција на ОН против меѓународен организиран криминал

Историјат и вовед

Со цел да се осигури сеопфатна и ефективна поддршка и заштита за жртвите од трговијата со луѓе, искуствата покажуваат дека од клучно значење е постоење на институционални рамки за соработка кои ќе ги вклучуваат сите релевантни владини и невладини актери. Ваквите институционални рамки за соработка треба да се фокусираат на работа на индивидуални случаи на трговија со луѓе и да опфатат севкупни мерки, од идентификација, помош и заштита, учество и поддршка во текот на правните процедури и правните лекови, до враќање/рехабилитација и/или социјална инклузија на жртвите на дестинацијата, земјата од каде што потекнуваат или на друго место. Иако институционализирани, овие системи мораат истовремено да бидат флексибилни и да можат да одговорат на индивидуалните околности и потреби на жртвите од кривичните дела поврзани со трговијата со луѓе. Имајќи предвид дека многу од случаите на трговија со луѓе се транснационални, од клучно значење не се само домашните механизми, туку и механизмите за прекугранично упатување, помош и поддршка и истите да ја имаат предвид заштитата на личните податоци и приватноста на жртвите.

Во изминатите две децении, шесте Учеснички¹ во Регионалната иницијатива за миграција, азил, бегалци (МАРПИ) – Албанија, Северна Македонија, Босна и Херцеговина (БиХ), Србија, Црна Гора, Косово* постепено воведоа значајни и позитивни промени во својата општа рамка за борба против трговијата со луѓе (ТЛ). Секоја Учесничка во МАРПИ има развиено широко и сеопфатно законодавство и оперативни алатки за борба против трговијата со луѓе; вклучувајќи национални механизми за упатување (НМУ)² и транснационални механизми за упатување (ТМУ) за идентификација, помош и упатување на жртвите од трговијата со луѓе. НМУ во Учесничките на МАРПИ се воспоставени во изминатата деценија (Албанија – 2005, Северна Македонија -2008, БиХ -2003, Србија -2001, Црна Гора – 2007 и Косово* – 2008)³ и истите функционираат како рамки за соработка меѓу владините и невладините актери и опфаќаат стандардни оперативни процедури (СОП) за идентификација, упатување и помош на жртвите од трговијата со луѓе.

Имајќи ја предвид сложеноста на кривичното дело трговија со луѓе и одговорот на истото, клучно е постоењето на координиран одговор на сите засегнати страни со цел успешност на политиките во однос на ова прашање. Оттука, клучна карактеристика е соработката меѓу надлежните лица и невладините даватели на услуги. Како такви, НМУ во регионот во своите програмски активности и цели ги вклучуваат граѓанските организации (ГО).

Меѓутоа, владите се тие што ја имаат примарната одговорност за иницирање, развој, усвојување и спроведување на сите јавни политики. Без оглед на претходно кажаното, граѓанските организации го дополнуваат мандатот на владата, бидејќи тие имаат информации, податоци, експертиза, инфраструктура

1 Согласно комуникациските правила на МАРПИ, терминот „Учесници“ се користи наместо „држави“. Терминот се однесува на Учесник во МАРПИ (т.е. потребите на учесниците, ниво на учесници, итн.)

* Оваа ознака е без предрасуди за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и Мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независност на Косово.

2 Се однесува на концептот што го развија ОБСЕ/ОДИХР во 2004 година во *Национални механизми за упатување – Заеднички напори за заштита на лицата жртви на трговијата со луѓе: Практичен прирачник* и ажурираната верзија од 2022 година во *Национални механизми за упатување – Заеднички напори за заштита на жртвите на трговија со луѓе: Практичен прирачник – второ издание*.

3 ИЦМПД (2012Г.) „Идни чекори кон воспоставување ефективни меѓународни механизми за упатување“ (*The Way Forward in Establishing Effective Transnational Referral Mechanisms*). Извештај врз основа на искуствата од случаите на трговија со луѓе во Југоисточна Европа. Виена.

или алатки и механизми што се корисни за реализација на НМУ. Слично, соработката на граѓанските организации со владините тела во однос на ТЛ значи поддршка за владата во извршување на нејзината клучна и незаменлива улога во борбата против криминалот. Всушност, интегралниот елемент и за НМУ и за ТМУ е координацијата со граѓанските организации.

Овој документ претставува пристап за **подобро учество на граѓанските организации во НМУ кај Учесниците на МАРПИ**. Документот е подготвен врз основа на наодите од извештајот *Анализа и мапирање на механизмите за упатување за заштита на жртвите од трговијата со луѓе во шесте Учесници на МАРПИ*⁴, според кој, спроведувањето на НМУ може да се подобри од аспект на соработка помеѓу граѓанските организации и владата. Наведениот извештај упатува на следното:

- Не постои рамномерно обезбедување на услугите и главно тие ги вршат ГО и покрај тоа што Владата е таа што е одговорна за нив.
- Граѓанските организации не добиваат доволно средства за да ја вршат својата работа и да ги спроведуваат активностите предвидени за нив во НМУ.
- Не е соодветно институционализирано и распределено финансирањето за заштита и услугите за упатување за да може да ги вклучи ГО пропорционално согласно нивниот обем на работа.
- Не се добро дефинирани улогите и одговорностите меѓу владата и ГО или не се јасно поделени во рамките на НМУ.
- Владите се соочуваат со предизвикот за континуирана процена на капацитетите, практиките и стандардите на ГО во одлучувањето кои ќе бидат вклучени и во кој обем.

Затоа, целокупната цел на овој пристап е јакнење на учеството на ГО во НМУ преку подобро усогласување на организациските капацитети, зголемување на ефикасноста на координацијата и оптимизирање на распределбата на средствата.

Граѓанското учество, за целите на овој прирачник, се дефинира согласно дефиницијата на Советот на Европа, која се однесува на НВО и „организираните граѓански организации, вклучително, волонтерски групи, непрофитни организации, здруженија, фондации, добротворни организации, како и географски или заедници и лоби-групи“⁵ за одреден интерес, кои се активно вклучени во борбата против трговијата со луѓе и/или кои обезбедуваат услуги за жртвите од трговијата, како и за лица под ризик од експлоатација.

За кого е наменет?

Документот е наменет за стручни лица кои работат во областа на борба против трговијата со луѓе и практичарите во регионот на МАРПИ и надвор од него, особено членките на НМУ: Социјални работници, извршни тела, здравствени работници, психолози и советници, специјалисти за заштита на децата, адвокати, итн. Индиректно, наменет е за засегнатите страни кои не се официјални членки на НМУ, меѓутоа, страни кои соработуваат со НМУ, како што се наставници и школска администрација, стручни обучувачи, советници за работно место, итн. Конечно, пристапот би можел, исто така, да биде корисен и за носителите на политики и членовите на координативните структури во борбата против трговијата со луѓе, кои соработуваат со НМУ поради природата на нивната работа.

4 Различни а еднакви (2020г.), *Анализа и мапирање на Механизмите за упатување за заштита на жртвите на трговија со луѓе во шесте Учесници на МАРПИ*.

5 Совет на Европа (2019г.), *Кодекс на добри практики за граѓанско учество во процесот на одлучување*.

Насоки

Алатки

Методи

Добри практики

Како да се користи?

Ова е необврзувачки документ и стручњациите може да го користат во својата секојдневна работа преку примена на еден или повеќе од претставените методи, упатства, алатки и добри практики, зависно од нивниот интерес и потребите. Пристапот дава преглед на клучните прашања и на структурните и институционалните предизвици во воспоставувањето на каналите за комуникација и соработка меѓу стручњациите и практичарите во областа на борбата против трговијата со луѓе во регионот на МАРРИ и нуди конкретни и практични насоки како да се идентификуваат бариерите и како да се премостат предизвиците.

Структура на Пристапот

Пристапот се основа на дефинирани процеси и практики во областа на МАРРИ, но, исто така, вклучува и меѓународна експертиза.

Пристапот е поделен на три столба. Првиот столб им овозможува на Учесниците реални методи за зголемување на вклученоста на ГО во НМУ и како да ја користат нивната постојна инфраструктура и знаење, како и подобрување на следењето на ГО и усогласувањето со стандардите. Вториот столб овозможува поддршка за ГО за унапредување на правично јавно финансирање и вклучување во носењето политики. На крајот, третиот столб има за цел унапредување на интероперабилноста меѓу ГО и владите, во насока на подобрување на соработката и меѓусебното дополнување.

Слика 1: Структура на Пристапот

Овие столбови се клучните принципи на Пристапот и имаат за цел да ги опфатат сите засегнати страни потребни за реализација на целите и создавање на балансиран резултат. Како резултат, ГО и јавните институции треба да располагаат со процедурите и алатките потребни за заедничко создавање и правично спроведување на НМУ.

Пристапот се состои од следните структурни елементи:

- Методологија;
- Постојни практики и постапки за соработка меѓу јавните институции и ГО во рамките на НМУ во регионот;
- Водечки принципи – основи;
- ДЕЛ I – Методи, упатства, алатки и добри практики за јавните институции;
- ДЕЛ II - Методи, упатства, алатки и добри практики за граѓанските организации;
- ДЕЛ III - Методи, упатства, алатки и добри практики за заедничко работење меѓу јавните институции и граѓанските организации.

Методологија

Пристапот што е презентираан во овој документ е дел од серија **практични пристапи** што беа подготвени преку Програмата против трговија со луѓе на ИЦМПД (ППТ) во рамките на проектот „Развој на пристапи за унапредување на функционалноста на механизмите за управување (НМУ) во Учесничките на МАРРИ“. Овој Прирачник има за цел да ги олесни постојните предизвици и недостатоци во однос на инклузијата на преживеаните во одговорот против трговијата со луѓе.

Програмата против трговијата со луѓе (ППТ) користеше сеопфатна методологија за развој на сите практични пристапи.

Материјално истражување

Материјалното истражување се состоеше од собирање и анализа на релевантни информации за подготовката на четири практични пристапи. Се разгледаа и истражија различни извори релевантни за четирите теми од Пристапите:

- Постојните меѓународни извори на правни акти и политики.
- Публикации, извештаи, академски истражувања, прирачници, препораки, итн.
- Тековни меѓународни иницијативи и случувања.
- Постојни практики во Учесничките во МАРРИ и надвор од нив.

Истражување на терен

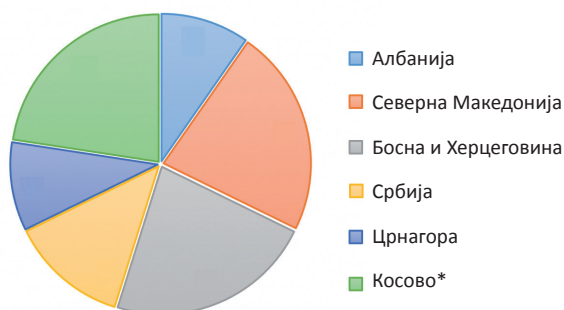
Тим експерти на ИЦМПД подготви **Прашалник** во кој ги опфати четирите тематски области од пристапите. Целта беше да се соберат дополнителни информации и постојни практики во Учесничките на МАРРИ. Прашалникот беше доставен до назначени владини и невладини тела (координаторите на НМУ и други актери во НМУ). Прашалникот беше преведен на српски/босански/црногорски,

македонски и албански јазик и беше доставен до 56 идентификувани засегнати страни во борбата против трговијата со луѓе – стручни лица во регионот, засегнати страни назначени како централни точки во проектот, како и други релевантни стручњаци. Тимот доби **вкупно 31** прашалник – **три** од Албанија, **седум** од Босна и Херцеговина, **седум** од Косово*, **три** од Црна Гора, **седум** од Северна Македонија и **четири** од Србија.

Дополнително, се реализираа неколку **консултации** со избрани меѓународни партнери кои активно работат на темите од пристапите. Целта на консултациите беше да се добие дополнителен увид во збирките конкретни информации релевантни за пристапите.

Анализа на информациите и подготовка на пристапите

Ги анализираме наодите врз основа на прибраните информации од прашалниците и ги комбинираме со наодите од материјалното истражување. Истите се искористија како основа за развој на четирите практични пристапи. При развојот на пристапите се зедеа предвид постојните меѓународни стандарди и упатства за инклузија на преживеаните, вклучување на ГО и унапредување на соработката и комуникацијата меѓу засегнатите страни.

Слика 2: Одговори од Учесниците во МАРПИ

Слика 3: Процесот на развој на практичните пристапи.

* Оваа ознака е без предрасуди за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и Мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независност на Косово.

Постојни практики и постапки за соработка меѓу јавните институции и ГО во рамките на НМУ во регионот

Во Албанија⁶, НВО што се специјализирани за помош на жртвите од трговијата со луѓе се полни членки на НМУ од 2005 и на Одговорното тело од 2014. Тие се вклучени во првичната идентификација на жртвите од трговијата со луѓе. Албанските надлежни тела се обидоа да ги вклучат специјализираните невладини организации (НВО) во креирањето на стратегиите за борба против трговијата со луѓе. За таа цел, Канцеларијата на координаторот против трговија со луѓе (ККПТЛ) ги повикува претставниците на НВО на настани и дебати во врска со ТЛ. Дополнително, НВО се активни во иницијативи за обука на клучниот персонал. Во 2014 година, Координаторот за борба против трговија со луѓе формираше советодавен одбор на НВО вклучени во работата против ТЛ за да го формализира партнерството со НВО. Овој советодавен одбор е со цел да спроведува независни ревизии на активностите на ККПТЛ и да дава предлози на агенцијата. Тоа, исто така, значи дека ГО официјално помагаат на институциите при идентификација на жртвите. Конечно, од 2018 година до сега во НМУ се додадени две нови членки што го претставуваат граѓанскиот сектор: Фондацијата Мери Ворд Лорето (Mary Ward Loreto Foundation) и Терре дес Хомес (Terre des Hommes)⁷.

Во Северна Македонија⁸, граѓанските организации се клучни за напорите во борбата против трговијата со луѓе. НВО Отворена порта/Ла страда, „За среќно детство“, невладината иницијатива за еднакви можности СЕМПЕР и „еднаков пристап“ и понатаму се вклучени во напорите во борбата против трговијата со луѓе. Работата на Комисијата за ТЛ е поддржана од повеќе НВО преку нејзиниот Секретаријат и подгрупа за трговија со деца. Министерството за труд и социјална политика потпиша Меморандум за соработка со НВО, како што се Отворена порта/Ла страда, „За среќно детство“, со кој овие организации би овозможувале правна, медицинска и психолошка помош за жртвите што се згрижени во државните засолништа. Понатаму, во одредени ситуации, НВО во рамките на заедничките мобилни тимови, обезбедуваат примарна правна помош за потенцијалните жртви на трговијата со луѓе⁹. На крајот, широката работна група составена од претставници на засегнатите страни (владини и невладини организации), меѓународни и домашни експерти и академската заедница, го подготвија нацрт-текстот на Законот за кривична постапка, така што, жртвите ќе се стекнат со право на компензација за материјалната и нематеријалната штета од државен фонд¹⁰.

Во Босна и Херцеговина¹¹, институциите сметаат дека ефикасно соработуваат со граѓанските организации во борбата против трговијата со луѓе. Претставниците на специјализираните невладини организации се вклучени во мултидисциплинарни структури на ниво на влада, ентитет и округ (Мониторинг тимот на Советот на министри и регионалните мониторинг тимови). НВО се контактираат при развој

6 ГРЕТА (2016Гр.) *Извештај во врска со спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од Албанија*. Стразбур.

7 ГРЕТА (2020Гр.) *Извештај од процена – Албанија: Трета рунда процени*. Стразбур.

8 ГРЕТА (2018Гр.) *Извештај во врска со спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од „поранешна Југословенска Република Македонија“*. Стразбур.

9 ГРЕТА (2021Гр.) *Одговор од Северна Македонија на Прашалникот за процената на спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од страните – трета рунда процени*. Стразбур.

10 исто.

11 ГРЕТА (2017Гр.) *Извештај во врска со спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од Босна и Херцеговина*. Стразбур.

на политики и акциски планови за борба против трговијата со луѓе. Дополнително, НВО активно учествуваат во јавни дебати во врска со неопходни законодавни реформи. Претставниците на НВО ја препознаваат својата улога во соработката со институциите, вклучувајќи ги и извршните тела. Од друга страна, синдикатите, не се толку вклучени во борбата против ТЛ во Босна и Херцеговина. *„Кон крајот од 2018 година, Министерството за безбедност на Босна и Херцеговина започна иницијатива за реконструкција на регионалните мониторинг тимови за борба против трговијата во Босна и Херцеговина. Тимовите, т.е., координаторите, се предводени од претставници на Министерствата за внатрешни работи и полицијата на округот Брчко во БиХ. Задачата на Координативните тимови е да спроведуваат професионални, оперативни и административни задачи за јакнење на функционалните врски и соработка помеѓу надлежните тела и невладините организации што реализираат активности во рамки на своите надлежности во насока на борба и превенција на трговијата со луѓе“¹².*

Во Србија¹³, специјализирани НВО потпишаа договори за билатерална соработка со важните надлежни тела кои работат во областа на трговијата со луѓе. На пример, Центарот за заштита на жртвите од трговија со луѓе склучи договор за соработка со Фондацијата Тијана Јуриќ, со цел подобро информирање и подигнување на свеста кај јавноста во врска со проблемот на трговијата со луѓе, особено поврзано со децата и младите. Понатаму, Министерството за човекови и малцински права и НВО Центар за иницијативи на Ромите потпишаа Меморандум за разбирање (МзР) во областите превенција на семејното насилство и превенција на детски и присилни бракови.

Во Црна Гора¹⁴, потпишани се повеќе Меморандуми за соработка од страна на НВО и меѓународни организации, вклучително Црногорскиот Црвен Крст. Според надлежните институции, се остварува контакт со клучните НВО во текот на развојната фаза на стратешките иницијативи поврзани со борбата против ТЛ, од кои најважна НМУ. Дополнително, Министерството за човекови и малцински права и НВО Центар за иницијативи на Ромите потпишаа Меморандум за соработка (МзС) во областите превенција на семејното насилство и превенција на детски и привремени бракови. Координаторот за ТЛ претседава со Работната група за следење на спроведувањето на Стратегијата за борба против трговијата со луѓе, која е составена од претставници на клучните министерства, извршните тела, судството и странски организации со свои претставништва во Црна Гора. Од 2013 година наваму, НВО се препознава како полноправен член на Работната група преку повик за изразување интерес од НВО за приклучување кон Групата. Дополнително, *„граѓанското општество, вклучувајќи ги НВО, синдикатите, организациите од дијаспората и организациите на работодавачите, играат важна улога во поддршката за жртвите на трговијата со луѓе да дојдат до компензација и други правни лекови“¹⁵.*

12 ГРЕТА (2020г.) *Одговор од Босна и Херцеговина на Прашалникот за процената на спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од страните: Трета рунда процени.* Стразбур.

13 ГРЕТА (2018г.) *Извештај во врска со спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од Србија.* Стразбур.

14 ГРЕТА (2016г.) *Извештај во врска со спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од Црна Гора.* Стразбур.

15 ГРЕТА (2021г.) *Извештај од процена – Црна Гора: Трета рунда процени.* Стразбур.

Во Косово¹⁶, НВО активно учествуваат во активностите за борба против трговијата со луѓе, придонесувајќи за развојот на стратегии за борба против трговијата со луѓе и акциски планови, спроведување активности, истражувања, како дел од синџирот на упатување и обезбедување услуги за жртвите и организација на активности и обуки за подигнување на свеста.

Акцискиот план што ја придружува новата Стратегија за борба против трговијата со луѓе повикува на создавање и спроведување на парадигма на формализирана соработка со НВО во борбата против ТЛ. Стратегијата ја нагласува важноста на НВО што учествуваат како еднакви партнери во следењето, известувањето и процената на спроведувањето на Стратегијата, преку номинирање на пет претставници. Објавен е Јавен повик за НВО да се пријават за учество во процесот на следење, известување за, и процена на спроведувањето на Стратегијата.

Сите понудувачи на услуги, вклучително и НВО, мора да бидат лиценцирани и да имаат акредитирани програми во согласност со применливите подзаконски акти, според Законот за социјална заштита.

Договори за соработка помеѓу владите и граѓанските организации

При теренското истражување што ИЦМПД го спроведе заедно со ГО, јавните тела и (јавни и приватни) меѓународни организации¹⁷, 22 од 23 испитаници изјавија дека има различни типови формални договори или партнерства помеѓу ГО и владини институции за спроведување на НМУ. Засегнатите страни, исто така, наведоа прашања што практично ги спроведуваат условите од таквите договори. Граѓанските организации и владините институции, од една страна, ја препознаваат широката формализација на договорите, а од друга страна, тешкотиите при спроведувањето на истите. Поголемиот дел од НВО потврдуваат дека многу од договорите не се реализираат. Една НВО во Босна и Херцеговина потврди дека „формализацијата (на соработката) би го зајакнала партнерството и би придонела кон подобра реализација на заедничките цели и борбата против трговијата со луѓе“. Слично, НВО, исто така, потпишуваат меморандуми за разбирање меѓусебно, со цел јакнење на нивните капацитети за обезбедување услуги, како и за стекнување на посилен глас пред владините институции во заедничките преговори. НВО од Северна Македонија го постави предусловот за спроведување на договорите: „Во пракса функционираат Договорите помеѓу организациите и јавните институции каде што соработката е поставена на еднакво рамниште“.

Испитаниците укажуваат на постоење формални договори помеѓу владите и ГО што обезбедуваат услуги на жртвите. Според тоа, најчести се механизмите на соработка во форма на договори за обезбедување услуги. Една меѓународна организација во Босна и Херцеговина објасни дека, на пример, „министерствата најчесто потпишуваат формални договори со НВО за обезбедување услуги за странски жртви, вклучително обезбедување сместување во нивните засолништа. Други министерства даваат годишни грантови на ГО за обезбедување услуги за домашните жртви“. Друга босанска НВО дава пример како функционира нивната соработка со владата: „(НВО се повикуваат) на учество во локалните

16 ГРЕТА (2016г.) *Извештај за усогласеноста на Косово со стандардите од Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе*. Стразбур.

* Оваа ознака е без предрасуди за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и Мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независност на Косово.

17 Прашалникот како што е објаснет во делот за методологијата.

координативни тимови. Членовите формално се номинираат од различните засегнати страни во НМУ, и од претставниците од владиниот сектор и од граѓанскиот сектор.“ Учеството на локално ниво го јакне практичниот аспект и реализацијата на политиките во пракса, имајќи предвид дека се работи директно со засегнатите заедници и поединци.

Надлежните тела во Косово* објаснуваат дека имаат „склучено договори со ГО што го овозможуваат процесот на обезбедување услуги од финансиска и процедурална гледна точка“. Во Северна Македонија, НВО се согласува дека „Меморандум за соработка со министерство овозможува регулирано и непречено спроведување на активностите“. Конечно, службеник од Србија потврди дека „имаат договори за соработка со ГО што се специјализирани во давање поддршка за жртвите од трговијата со луѓе, кои широко се спроведуваат и го олеснуваат спроведувањето на НМУ. Тие се поврзани со начинот на комуникација, размена на информации, заедничко поднесување извештаи и упатување на корисниците“.

Сите одговори што беа собрани, вклучувајќи ги, но не ограничено, наведените, упатуваат на докази дека формалните договори за соработка помеѓу владите и ГО не се лесни за реализација и најчесто не ги исполнуваат очекувањата, меѓутоа, праксата покажува дека кога се користат вакви договори поголема е веројатноста за спроведување на целите од НМУ. *Збирката добри практики од Западен Балкан и Австрија*, која ја подготвува ИЦМПД во 2022 година ги потврдува наодите од истражувањето. Таа потврдува дека „*практиките (содржани во документот) опишуваат полициска истрага за трговијата со луѓе која е фокусирана на жртвата и која се спроведува во соработка со ГО и како тоа води до подобра заштита на жртвата и повисока стапка на осудителни одлуки.*“

Финансирање на заедничките активности

Анкетата со актерите од НМУ која во 2020 година ја спроведе НВО Различни и еднакви откри дека еден од клучните проблеми во односот меѓу владата и ГО во рамки на НМУ е „нееднаквиот удел во директната помош“, бидејќи директната помош за жртвите главно ја обезбедуваат НВО кои не добиваат средства соодветно на услугите што ги обезбедуваат. Слично на ова, анкетата што ја спроведе ИЦМПД идентификуваше слични проблеми. Една НВО од Косово* изјави дека „нестабилното финансирање за услугите за жртвите претставува проблем веќе повеќе години“. Српска НВО се согласува дека „без соодветно финансирање, нивните напори немаат смисла“.

Меѓутоа, надлежните тела од регионот вложуваат сериозни напори за финансирање на клучните активности. Во Албанија, НВО потврди дека „веќе има добра практика во финансирањето на НВО што управуваат со центрите за жртви од трговија со луѓе, но, оваа практика треба да се подобри преку зголемување на средствата и промена на формата за да се осигури директно и одржливо финансирање на НВО кои активно се борат против трговијата со луѓе, особено засолништата за жртви“. Во Северна Македонија, една НВО забележува слична тенденција: „Постои пракса, еднаш годишно, владата да објави повик (за финансирање) за ГО. Бројот на повици, а особено финансиската поддршка, не се доволни. Исто така, постои проблем во доделувањето грантови за ГО што немаат искуство во областа или за кои оваа дејност е секундарна, наспроти

* Оваа ознака е без предрасуди за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и Мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независност на Косово.

водечките ГО што веќе имаат долгогодишно искуство и имаат видливи резултати во превенцијата, заштитата и помошта за жртвите“.

Во овој контекст, 12 од 13 испитаници се согласуваат дека ако владата воспостави редовни повици за финансирање на активностите на ГО потребни во рамки на НМУ, нивните услуги за помош на жртвите би биле подобри и поодржливи. Една од албанските организации се согласи дека механизмот за финансирање за „начинот на кој е составен и функционира НМУ не може да реализира административни улоги, како што е финансирање на ГО“. Така, НМУ мора да бидат придружени од можности за финансирање. Во Косово*, едно здружение кажа дека со редовни повици за финансирање „се отвораат можности за користење на ресурсите на неколку НВО што имаат капацитет за директна помош за жртвите, а тоа на крајот ќе овозможи подобра заштита за самите жртви и ќе ги охрабри сите потенцијали за системот да функционира и да се пријавуваат случаите на трговија со луѓе“. Слично на ова, фондација од Босна потврди дека тие „би го овозможиле процесот на помош за жртвата, од нејзиното идентификување, сместување во Безбедна куќа, работа со жртвата на реинтеграција во општеството, имајќи предвид дека за сите овие активности потребно е ангажирање професионален персонал и потребно е редовно финансирање (за оваа важна активност од НМУ)“.

Поделба на улогите и одговорностите

Сите шест Учеснички на МАРПИ имаат воспоставено некаква форма на систем за упатување. Како такво, во различен степен, постои формално разбирање за улогите и одговорностите на секоја засегната страна, без разлика дали се работи за владина или невладина засегната страна. Кај јавните институции, 14 од 15 испитаници во анкетата се изјасниле дека добро ги разбираат своите улоги во однос на улогите на ГО во рамки на НМУ. 12 од 13 службеници, исто така, потврдија дека добро се запознаени со капацитетите на ГО и ги користат за оптимизирање на спроведувањето на НМУ. Во Босна и Херцеговина, според една меѓународна владина организација, „ГО се вклучени во локалните координативни тимови. Тоа им овозможува да бидат вклучени во процесите на утврдување и дискусија за политиките, превентивни активности и координација. Меѓутоа, вторите се ретки. ГО најчесто се вклучени во обезбедување на услуги за жртвите и најчесто ги ангажира владата“.

Надлежните институции од Северна Македонија „континуирано соработуваат со НВО што имаат склучено договори со владата во рамките на меѓуинституционалниот, меѓуминистерскиот и мултидисциплинарен одговор на владата на феноменот на ТЛ“. Ова значи дека постојат повеќе платформи на кои и владите и ГО може да соработуваат, дискутираат и заеднички да носат одлуки и дека таа практика е институционализирана. Од друга страна, многу засегнати страни тврдат дека поделбата на одговорностите е под стандардот. Во Србија, според надлежните институции „праксата покажува дека особено центрите за социјална работа, како тела за упатување, кои често се вклучени во обезбедување помош за жртвите на трговија со луѓе, не ги користат во доволна мера капацитетите на ГО“.

Слично размислуваат и ГО. 10 од 12 испитаници од граѓанските организации потврдуваат дека им се јасни улогите и одговорностите во рамките на НМУ

* Оваа ознака е без предрасуди за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и Мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независност на Косово.

наспроти оние на владините институции. Главно, велат дека нивните функции се задоволително јасно утврдени во НМУ, покрај тоа што сметаат дека би било корисно понатамошно појаснување и јакнење на одговорностите на секоја страна со цел подобрување на одговорот на ТЛ.

Многу од регионалните засегнати страни се изјаснија дека и покрај задоволителното ниво на поделба на обврските, одредени одговорности треба да се ревидираат поради промена на тенденциите, процедурите, составот на тимовите, итн. Албанска ГО се изјасни дека „обезбедувањето квалитетни услуги за жртвите на трговијата со луѓе бара брз и стандарден одговор насочен кон потребите на жртвите. За оваа цел, потребно е да се ревидира поделбата на улогите и одговорностите и нивното појаснување во динамиката на упатените случаи и генерално случувањата во рамки на феноменот на трговијата со луѓе“. Босанска фондација предложи дека „би било ефективно да се прераспределат одговорностите во смисла на поделба на задачите и обврските, на пример, НВО би можеле да придонесат кон превентивните активности, додека, на пример, институциите како што се извршните тела, може подобро да придонесат за прибирање, анализа и размена на информации“. Во истата насока, друга босанска ГО потврди дека „без оглед на позитивните искуства досега, континуираното подобрување на партнерството исто така би значело подобра поддршка за жртвите“. Ова е така бидејќи феноменот на ТЛ, како и сторителите, секогаш се адаптираат и се чекор понапред со цел избегнување на постојните реакции, додека истовремено мора да се менуваат политиките за борба против трговијата со луѓе, засегнатите страни и нивните улоги.

Практична интеракција меѓу владата и граѓанските организации

И двете сфери, владината и таа на граѓанските организации, често немаат доволно ресурси и капацитети за да се справат со широкиот спектар на ТЛ на терен. Во Албанија, „надлежните институции одговараат (задоволително на потребите на ГО), меѓутоа, често се доцни и нема исцрпни решенија за ситуацијата на случаите што се упатуваат. На локално ниво има тешкотии поради недостигот на капацитети“ според една НВО. Сепак, една друга организација во Албанија изјави дека „кога заеднички се спроведуваат активностите, (владиниот) одговор (на нивните потреби) е задоволителен“.

Во Босна и Херцеговина, во пракса интеракцијата добро функционира, како што вели една локална фондација „за секоја потенцијално идентификувана жртва, контактираме со надлежната институција, која понатаму ги реализира активностите согласно постапките и надлежностите. За време на истражувањата во областа на трговијата со луѓе, владините институции одговараат на прашања од ГО и ги обезбедуваат неопходните информации“.

Фондација од Северна Македонија дополнува на заедничките напори и изјави дека „тие поднесуваат известувања од СОС линијата за пријавување случаи на трговија со луѓе до надлежните институции, кои понатаму соодветно интервенираат и навремено испраќаат повратни информации до фондацијата“. ГО и владите добро соработуваат и во другите активности, различни од директното обезбедување услуги. Сепак, во Северна Македонија, една друга организација упатува на тоа дека секогаш кога им треба логистичка поддршка за организирање одредени активности (18 октомври Европскиот ден против ТЛ, светскиот ден против трговијата со луѓе, итн.) или кога им треба препорака за обука или други активности, тие секогаш ја добиваат поддршката.

Водечки принципи

Интердисциплинарниот пристап и координацијата и соработката меѓу релевантните актери во борбата против трговијата со луѓе, вклучувајќи ги оние што учествуваат во НМУ, се нагласува како еден од водечките принципи во *Прирачникот за практичари за развој и следење на одговорот против трговијата со луѓе*¹⁸. Прирачникот ги интегрира меѓународните и Европските стандарди, како и искуствата на ИЦМПД во советувањето и поддршката на владите во напорите против трговијата со луѓе во многу региони широм светот. Принципот е попрецизно интегриран во клучните меѓународни документи за ТЛ, како што е Протоколот¹⁹ на ОН против трговијата со луѓе и Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговијата со луѓе²⁰. Интердисциплинарниот пристап е исклучително важен за владата да ја преземе одговорноста за целокупниот одговор против трговијата со луѓе, а тоа значи дека владата целосно учествува, одговорно и отчетно, во дефинирањето на целите, спроведувањето на активностите и исполнување на предвидените цели.²¹

Интердисциплинарен пристап

Имајќи предвид дека се работи за сложен феномен, трговијата со луѓе опфаќа различни полиња – човекови права, миграција, јавна безбедност, организиран криминал, корупција, труд, нееднакви меѓународни економски односи, родова нееднаквост, насилство врз жените, девојките и ЛГБТИ+ лицата, феминизирање на сиромаштијата, итн. Стратегиите за ефективно спротивставување мора да ги земат предвид сите овие области за да одговора на различните аспекти на трговијата со луѓе. За таа цел, потребен е **„интердисциплинарен“ пристап, а тоа значи комбинирање на знаењата и експертизата на различните засегнати страни и соодветните методи за да се развијат мерки за спречување и борба против трговијата со луѓе** (на пример, правни инструменти, едукативни методи, социјални истражувања, економско оснажување, психолошка помош, улогата на медиумите, итн.). Интервенциите треба да се осмислат и спроведат на начин што ќе овозможи опфаќање на сите сектори во општеството (на пример, правосудството, образованието, пазарот на труд, итн.). Единствено преку холистички пристап може истовремено да се опфатат сите аспекти на трговијата со луѓе.

Според тоа, активното вклучување на засегнатите страни од различните сектори на сите нивоа од одговорот на владата на трговијата со луѓе е важно од неколку причини:

- 18 ИЦМПД (2021г.) Развој и следење на националниот одговор против трговијата со луѓе. Водич за практичари.
- 19 Генерално Собрание на ОН (2000г.), Протокол за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, посебно жени и деца, дополнување на Конвенцијата на Обединетите Нации за борба против меѓународен организиран криминал, 15 ноември 2000г, достапен на: <https://www.refworld.org/docid/4720706c0.html> [пристапено на 7 октомври 2021г.]
- 20 Совет на Европа (2005г.), Конвенција на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе, CETS 197 достапна на: <https://www.refworld.org/docid/43fded544.html> [пристапено на 7 октомври 2021г.]
- 21 ОНСНР (2002), Принцип 1, став 2.

- „Потребно е за усогласување на правните дефиниции, постапки и нивната примена, како и соработката на локално, регионално и национално ниво, со цел развој и спроведување на соодветна правна рамка;
- Одговорност/Отчетност;
- Неопходно за интердисциплинарниот и меѓусекторски пристап, и
- Тоа е важна алатка за промовирање на одржливоста на мерките што се преземаат за спречување и борба против трговијата со луѓе“.²²

Меѓу другите одговорности за обезбедување на мултисекторскиот и координиран пристап за борба против трговијата со луѓе, Прирачникот конкретно упатува на учеството на граѓанското општество како приоритетен принцип, бидејќи **„тие можат да ја надополнат поддршката што ја дава владата и да придонесат со различна и единствена перспектива“**.

Практичниот прирачник за механизмите за упатување на ОБСЕ²³ се согласува со најважниот приоритет за вклучување на ГО во НМУ за успешен механизам: **„За ефективни НМУ потребна е континуирана соработка меѓу владините тела и граѓанското општество**. НМУ треба да овозможуваат инклузија и учество на граѓанскиот сектор (во рамките на областите во кои работат) во координативниот совет на телата во НМУ и во однос на сите други релевантни активности на НМУ: Идентификација, заштита и индивидуална поддршка, пристап до мултиагенциски услуги, социјална инклузија, процентот на кривично гонење и правни лекови и превенција на трговијата со луѓе“²⁴.

Четири принципи за унапредување на конструктивни односи ГО-влада (СоЕ, 2017)

УЧЕСТВО – НВО се собираат и ги пренесуваат перспективите на луѓето. Ова е вреден придонес во процесот на политичко одлучување, зајакнувајќи го квалитетот, разбирањето и долгорочната одржливост на иницијативата за политика.

ДОВЕРБА – Отворено и демократско општество се заснова на реципрочна размена на информации помеѓу актерите и секторите. Иако невладините организации и владините власти имаат различни одговорности, заедничката цел за подобрување на животот на луѓето може да се постигне ефективно само преку доверба, што подразбира отвореност, почит и меѓусебна сигурност.

ОТЧЕТНОСТ И ТРАНСПАРЕНТНОСТ – Постапувањето во јавен интерес треба и НВО и владини тела да бидат отворени, одговорни, транспарентни и одговорни на сите нивоа.

22 ИЦМПД (2021г.) Развој и следење на националниот одговор против трговијата со луѓе. Водич за практичари, стр.22

23 ОБСЕ (2022г.) Национални механизми за упатување. Здружување на напорите за заштита на правата на жртвите на трговија со луѓе: Практичен прирачник – второ издание. Варшава: ОДИХР.

24 Исто, стр. 47

НЕЗАВИСНОСТ – НВО мора да бидат признати како автономни и самоуправни организации во однос на нивните цели, избори и операции. Тие имаат право да дејствуваат слободно и да се залагаат за гледишта што се разликуваат од оние на властите со кои можат да се ангажираат во иднина.

Учеството на ГО во јавната сфера не треба да се случува само како резултат на користа што ја носат со нивната експертиза и ресурси. Всушност, главната причина е фактот што “една од клучните грижи на модерните демократии и оттуѓувањето на (луѓето) од политичките процеси. Во овој контекст, **граѓанското општество претставува важен елемент што им овозможува (на луѓето) алтернативна можност, заедно со изборите, да се слушне нивниот глас и работат за заедницата**²⁵”. Имајќи предвид дека населението е крајниот корисник на владините програми, нивните здруженија мора секогаш да се земаат предвид при создавањето, реформирањето, спроведувањето и политиките за следење.

Фактори што овозможуваат заеднички ангажман на граѓанските организации и владата

За да се овозможи граѓанските организации и владите да работат заедно и за оптимизирање на нивните напори мора да се исполнат следните предуслови²⁶:

- Владеење на правото;
- Придржување кон основните демократски принципи;
- Политичка волја;
- Поволно законодавство;
- Јасни и конкретни постапки;
- Долгорочна поддршка и ресурси за одржливо граѓанско општество;
- Заеднички простор за дијалог и соработка;
- Еднаков и правичен третман.

Сите партнерства, општи практики и заеднички акции зависат и ќе произлезат од овие осум фактори. Другиот дополнителен слој на услови што ќе овозможат успешен ангажман вклучува:

- Заеднички тимови за спроведување (во случај кога е соодветно);
- Формализација и институционализација на соработката;
- Респонзивност и заемна помош;
- Транспарентност, отворено и континуирано споделување информации (согласно регулативите за заштита на личните податоци).

25 Совет на Европа (2017г.), *Граѓанско учество во процесот на одлучување – Кодекс на добра практика*. Достапно на <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802eede1>.

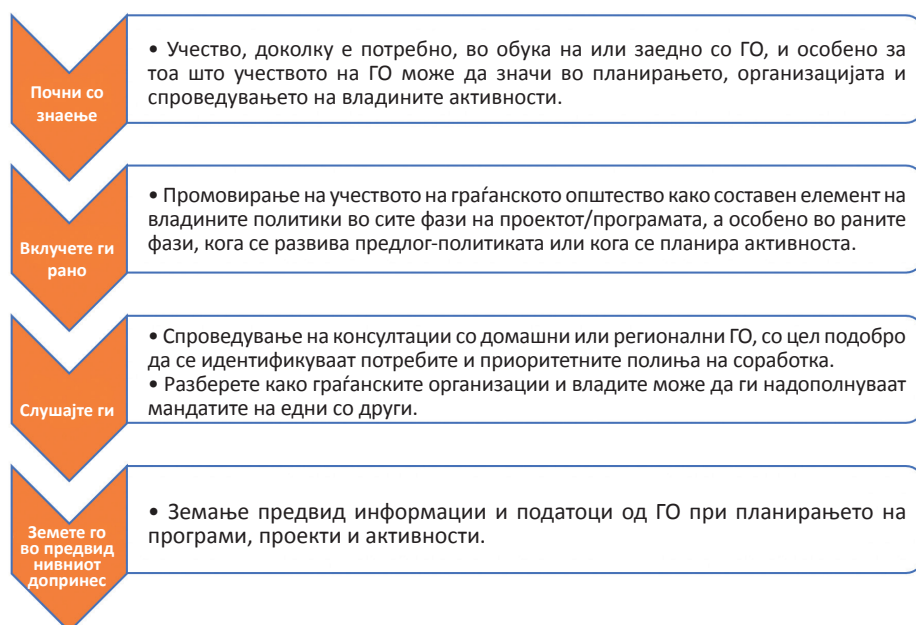
26 исто.

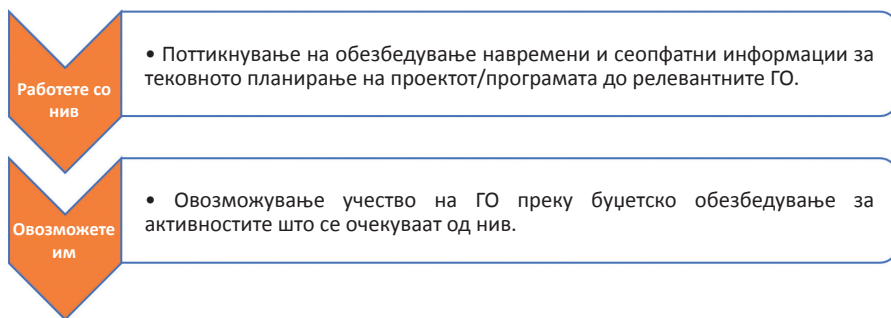
ДЕЛ I: Методи, упатства, алатки и добри практики за јавните институции

Овој дел им овозможува на јавните институции информации чекор по чекор за тоа како да ги вклучат и да имаат корист од ГО при изработката на нивните програми. Поголемиот дел од Учесниците во МАРРИ веќе ги следат и се придржуваат кон дел или повеќето од методите што се наведени подолу. Меѓутоа, целта е да им се помогне на Учесниците во идентификување на недостатоците во нивните процедури, да добијат поддршка за справување со тие недостатоци и да се опремаат со дополнителни практични алатки за тие процеси да бидат попристапни и да можат да се спроведат. Вклучувањето на ГО не значи само да се консултираат во некоја од фазите на носење политики или спроведувањето. За постигнување одржлива и плодна соработка, ГО мора да бидат вклучени во сите три фази од политичкиот циклус: Планирање, организација и спроведување, како и во следењето и процената.

1. Планирање на вклучувањето на ГО

Долунаведениот работен циклус²⁷ овозможува сеопфатна подготовка за јавните институции и поединците претставници на институциите да можат да ја разберат работата на ГО и да создадат овозможувачка средина за понатамошна практична и ефективна соработка. Дијаграмот можете да го користите како листа за проверка за да видите дали ги имате сите елементи што водат кон здрава и плодна соработка со ГО:

Извештајот на „Различни и еднакви“ идентификуваше проблематични аспекти со членството на ГО во рамките на НМУ во регионот. Тие открија дека одредени ГО „немаат национален опсег во обезбедувањето на услугите а станале членки на НМУ“. Други пак организации биле дел од Механизмот, но не обезбедувале конзистентна и долгорочна помош за жртвите. Понатаму, според анкетата на ИЦМПД, некои членки на НМУ немале искуство во областа или спроведувале активности што биле секундарни за борбата против трговијата со луѓе (НВО од Северна Македонија). За оптимални резултати, избраните организации за секоја активност треба да бидат најсоодветни за таа активност, од аспект на стручност, ресурси, искуство, мисија и усогласеност во однос на целите. Според тоа, идентификувањето на вистинските ГО е предуслов за успешно спроведување на политиката.

Ова не значи дека ГО мора да се исклучат од НМУ, на пример, врз основа на нивото на нивното искуство или географско покривање. Туку, организациите да бидат ангажирани на различни нивоа, зависно од нивните капацитети и блискост со темата на ТЛ.

Постојат четири прогресивни степени на вклученост, од најнизок до највисок: Информирање, консултации, дијалог и партнерство²⁸.

1. Информации

Пристапот до информации претставува основа за сите понатамошни чекори од вклучувањето на ГО. Ова е релативно низок степен на вклучување кој често се состои од еднонасочен тек на информациите од јавните институции, без барање или очекување за контакт или соработка со НВО.

2. Консултации

Ова е тип иницијатива каде што јавните институции бараат мислења од ГО за одредено политичко прашање или случување. Вообичаено, консултациите вклучуваат информирање од страна на институциите до ГО за најновите промени во однос на политика и бараат од ГО нивно мислење, став и повратна информација. Иницијативата и темите мора да потекнуваат од владите, но ГО можат, во оваа фаза, да придонесат кон политиките и активностите. Консултациите се неопходни во секоја фаза од процесот на одлучување, но се особено важни за време на фазите на пишување, следење и реформулација.

28 Конференција на ИНВО на Совет на Европа (2009г.), Кодекс на добри практики за граѓанско учество во процесот на одлучување.

3. Дијалог

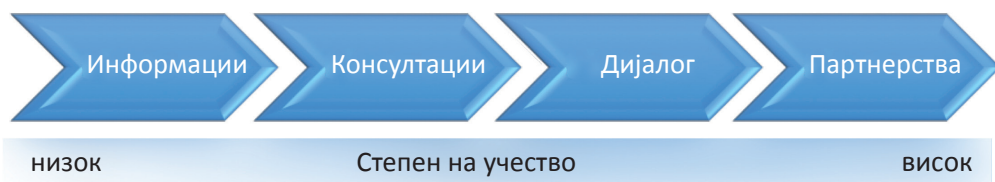
Дијалогот може да го иницира која било од страните и може да биде широк дијалог или да биде врз основа на соработка. Широкиот дијалог претставува двонасочна комуникација која се основа на слични интереси, а можеби и заеднички цели, во насока на осигурување честа размена на ставови. Тој вклучува сè, почнувајќи од отворени јавни дебати до специјализирани дискусии меѓу ГО и владините претставници. Широкиот дијалог останува флексибилен по својот опсег, без да се врзува за конкретна тема или активност на НМУ.

Дијалогот кој се основа на соработка (Колаборативен дијалог) се основа на заедничките цели за создавање и реализација на НМУ. Вообичаено, колаборативниот дијалог резултира со заеднички препораки, работен/акциски план или законодавен акт. Колаборативниот дијалог е посилен од широкиот дијалог бидејќи вклучува заеднички, чести и редовни размени на информации за носење на клучни политички решенија и вообичаено резултира со договор. Во сите фази од циклусот на НМУ, дијалогот има висок приоритет, но, е особено важен при дефинирање на агендата, програмирањето и реформулацијата.

4. Партнерство – врвот

Партнерството значи споделување на обврските во секоја фаза од процесот на одлучување за политиките, спроведување на политиките и следењето на истите. Почнува од дефинирање на агендата преку формулирање на политиката, одлучување и реализација. На ова ниво, ГО и јавните институции остваруваат тесна соработка, гарантирајќи независност на ГО и слобода на изразување и дејствување без оглед на договорот за партнерство. Партнерствата може да бидат во форма на делегирање конкретна одговорност на ГО, како што е давање услуга, како и дозвола да учествуваат на форуми и во формирањето на тела за заедничко одлучување.

Партнерствата може да се остварат во секоја од фазите од процесот на НМУ, но, се особено важни при дефинирањето на агендата и фазите на реализација.

Слика 4: Прилагодено од – СЕ (2017), Граѓанско учество во процесот на донесување одлуки: Кодексот на добра практика

Вклучувањето на ГО на различни нивоа ја зголемува ефикасноста на процесите и спроведувањето, бидејќи овозможува инклузија на вистинските актери, во вистинско време и за вистинските задачи. Според тоа, јавните институции мораат да ги проценат своите потенцијални засегнати страни.

АЛАТКА 1 – ИДЕНТИФИКАЦИЈА И ПРОЦЕНА НА ГО

Советот на Европа има изработено практична алатка²⁹ за пресметка на позицијата на која треба да биде вашата релевантна ГО во рамките на НМУ. Таа го оценува секој идентификуван чинител врз основа на релевантноста на потенцијалниот придонес кон НМУ и проектираниот интерес за вклучување во него. Оваа алатка („Пристапете до алатката онлајн на: <https://rm.coe.int/civil-participation-operative-tool/16809feef0>”) променливите поврзани со релевантноста (т.е. колку е важно за локалната институција да вклучи засегнатата страна, врз основа на нејзиниот капацитет да допре до други засегнати страни, економски да придонесе кон процесот, да ги сподели своите знаења/вештини во корист на заедницата и да заземе политички став на конкретната тема); и б) променливите поврзани со интересот и волјата да ги искористат своите капацитети за конкретниот процес.

КАКО СЕ КОРИСТИ АЛАТКАТА – чекор по чекор:

1. Направете мапирање на засегнатите страни. Побарајте ги сите ГО што се на некој начин важни за НМУ. Од клучно значење е да се осигури застапување разновиден опсег категории при изборот на засегнатите страни. Со цел подобро организирање на мапирањето, направете база на податоци што ќе содржи полиња за исти информации за сите ГО. Треба да бидат вклучени сите ставки, како што е нивниот назив, називот на централната точка, податоците за контакт, основна дејност и тематска блискост со ТЛ. Како пример е дадена следната табела:

Назив на граѓанската организација	Основни дејности	Назив и функција на лицето за контакт	Основни надлежности на лицето за контакт	Податоци за контакт (е-пошта/ телефон)
ГО 1				
ГО 2				
ГО 3				

Слика 5: Адаптирано од СНЕ(2020), *Граѓанско учество во одлучувањето – комплет алатки*

2. Анализирајте ја важноста и интересот на ГО, разложено по области според алатката од Анекс 1. Оценете со „х“ кај вредноста (многу негативно, негативно, не е важно, позитивно и многу позитивно) за секоја од темите, и за релевантност и за интерес, како што е дадено на следната табела (формулата во табелата автоматски ќе ги пресмета крајните вредности):

29 СНЕ (2020г), *Граѓанско учество во одлучувањето: Комплет алатки*.

Организација:		Внесете го називот				
Димензии		Многу негативно	негативно	Не е важна	позитивно	Многу позитивно
1. Општествен капитал						Пондерирана вредност
1	Капацитет на ГО да вклучи други ГО					
2	Степен на репрезентативност на ГО во областа на трговијата со луѓе					
3	Степен на учество на ГО во локалните граѓански активности					
4	Капацитет на ГО да влијае за промени					
5	Репутација на таа ГО кај јавноста					
2. Економски капитал						Пондерирана вредност
6	Капацитет на организацијата да дејствува како донатор					
7	Капацитет на организацијата да влијае врз распределба на средствата					
8	Капацитет да го олесни пристапот до постојните надворешни ресурси					
9	Капацитет на ГО да обезбеди нематеријална помош					
10	Влијание на ГО на пазарот на трудот					
3. Човечки капитал						Пондерирана вредност
11	Знаења и вештини на ГО за трговијата со луѓе					
12	Ниво на свест кај ГО за трговијата со луѓе					
13	Капацитет на ГО да се вклучи во јавни дебати					
14	Капацитет на ГО да комуницира преку различни медиуми					

15	Капацитет на ГО за пристап до јавни места						
	4. Политички капитал						Пондерирана вредност
16	Доверба на локалната администрација во ГО						
17	Капацитет на ГО да вклучи други политички чинители						
18	Капацитет на ГО да соработува со локалните власти						
19	Капацитет на ГО да влијае врз јавното мислење						
20	Политичка свест на ГО						
Оценка за релевантност							

Слика 6: Адаптирано од СНЕ(2020), Граѓанско учество во одлучувањето - комплет алатки

- Додадете една ГО по поле. Откако ќе ги внесете сите организации, последното поле ќе генерира два рејтинзи (еден за релевантноста и еден за интересот), секој од 0 до 1. Алатката автоматски ги пресметува овие оценки во графикон поделен на четири квадранти. Секој квадрант прикажува различен степен на учество на засегнатата страна³⁰. Резултатите може да се толкуваат на следниот начин:

Тип на вклучување	Различни нивоа на вклучување
Информации	Низок интерес на ГО
	Согледана е ниска релевантност
Консултации	Низок интерес кај ГО
	Согледана е ниска релевантност
Дијалог	Низок интерес на ГО
	Согледана е висока релевантност
Партнерство	Висок интерес кај ГО
	Согледана е висока релевантност

Слика 7: Адаптирано од СНЕ(2020), Граѓанско учество во одлучувањето - комплет алатки

- Внимателно разгледајте го степенот на вклучување што може да ги има вашата ГО и вклучете ја од почетокот на процесот на одлучување, соодветно, од дефинирање на агендата и подготовка на предлогот.

³⁰ исто.

ДОБРА ПРАКСА – ЛИЦЕНЦИРАЊЕ НА ГО ВО СРБИЈА

Лиценцирањето е брз метод за идентификување и задржување на најрелевантните ГО во јавното програмирање. Организациите кои исполнуваат сет на ригорозни стандарди може да бидат вклучени на златната листа. Лиценцираните ГО може да имаат директен пристап до владините програми и информации, како и предност за можности за соработка. Лиценците може да се препознаат и пошироко

во општеството, така што другите јавни институции, деловни компании и поединци се свесни и можат да имаат корист од квалитетната работа на тие ГО. Проценките за лиценцирање мора да се спроведуваат на редовна основа (годишно, двегодишно или во други интервали како што е соодветно) за да се осигура дека само ГО кои се придржуваат до барањата во текот на времето се лиценцирани. Во Србија, Министерството за труд, вработување, ветерани и социјални работи и додели лиценца на граѓанската организација (ГО) Атина за давање услуги на жртвите на трговија со луѓе.

Процесот на лиценцирање на ГО Атина траеше една година. За да ја добие лиценцата, ГО Атина требаше да аплицира и да се процени дали организацијата ги исполнува стандардите пропишани во Правилникот за услови и стандарди за давање социјални услуги кои се задолжителни. Овој правилник ги пропишува структурните стандарди (организациски, инфраструктурни и кадровски барања) и функционалните стандарди (како е процесот на сместување на лице, проценка, планирање и обезбедување на услуги и експертиза во давањето на услугата). Локалните власти можат да воведат повисоки стандарди за специфични услуги. Инспекциски надзор над работата на ГО врши Министерството преку инспекторот за социјална заштита. Еднаш годишно ГО Атина како лиценциран давател на услуги доставува Годишен извештај до Министерството.

ДОБРА ПРАКСА – ЛИЦЕНЦИРАЊЕ НА ГО ВО КОСОВО*

Врз основа на тековната правна рамка во Косово*, поединците и ГО специјализирани за услуги што не ги обезбедуваат владините институции може да ги користат владините договори врз основа на критериумите што се дефинирани со јавните повици што ги објавува релевантното министерство. Пред аплицирање за склучување договор, организациите и поединците мора да поминат процес на лиценцирање. Врз основа на применливата правна рамка, сите понудувачи на социјални и семејни услуги (поединци и правни субјекти) имаат законска обврска да поседуваат лиценци.

Повиците од Министерството за труд и социјална политика и Генералниот совет за социјални и семејни услуги се направени согласно одредбите од Законот бр. 04/L-081 за измена и дополнување на Законот бр. 02/L-17 за социјални и семејни услуги и административни упатства за лиценцирање.

* Оваа ознака е без предрасуди за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и Мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независност на Косово.

Дополнително на наведените акти, Јавниот повик, исто така, се основа на Регулативата на Министерството за финансии бр. 04/2017 за критериумите, стандардите и процедурите за јавно финансирање на НВО, како и за Законот за буџет.

Субјектите и кандидатите што сакаат да се лиценцираат за обезбедување социјални и семејни услуги треба да ги исполнат конкретните услови и критериуми: Треба да бидат лица од Косово*; да имаат соодветно образование согласно Законот за социјални и семејни услуги; да имаат барем една година практично професионално искуство во областа на социјалните и семејните услуги. Субјектите и кандидатите мора да поднесат конкретна документација потребна за процесот на лиценцирање. Документите вклучуваат: Биографија на кандидатот; документ за идентификација; доказ за стручно образование; доказ за практично професионално искуство во областа на социјалните и семејните услуги; потврда дека кандидатот не е предмет на истрага или парична казна да давање социјални и семејни услуги; Препорака и потврда за платена административна такса за апликацијата во износ од 5 ЕУР. Генералниот совет за социјални и семејни услуги потоа ги ревидира/разгледува тврдењата од апликацијата. Информации, прекршувања или лажни тврдења може да значат сомнителна апликација за лиценцирање.

Документ за политика: Процена на можностите за граѓанските организации да добијат договори во Косово*, стр. 8-9.

АЛАТКА 2 – СПИСОК КРИТЕРИУМИ ЗА ЛИЦЕНЦИРАЊЕ НА ГО

Како што е опишано во анексите (Анекс 2), Алатката 2 претставува список критериуми за високите стандарди за лиценцирање на ГО. Наведените ставки се примери и треба да се приспособат според околностите на секој Учесник. Членовите од таквиот златен список претставуваат растер организации што уживаат доверба, меѓу другото, добиваат средства од владата или подлежат на поедноставени постапки за склучување договори за соработка.

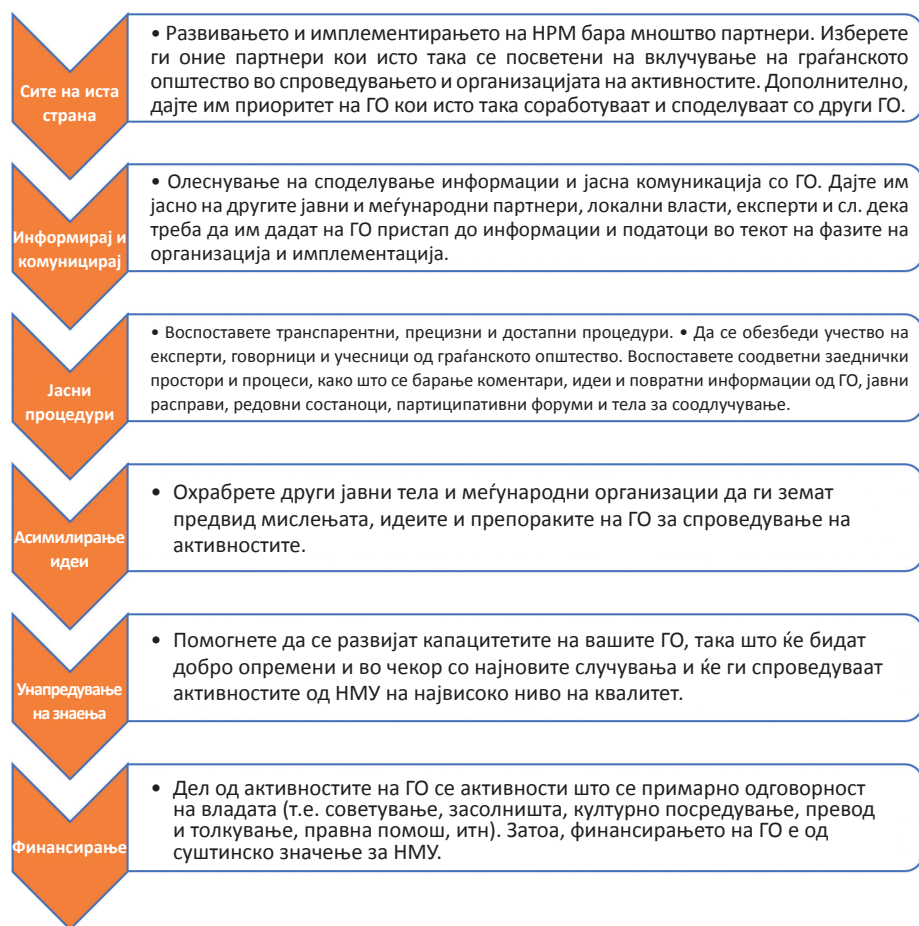
КАКО ФУНКЦИОНИРА ПРОЦЕСОТ – чекор по чекор:

1. Владата објавува јавен повик за лиценци, со јасни и правични критериуми и постапки.
2. ГО се пријавуваат преку централизиран, официјален канал. Важно е сите кандидати да се пријават преку истиот канал и до истиот краен рок. Апликациите кои ќе бидат поднесени надвор од тој канал (на пример, доставени до поединци државни службеници или неформално) ќе бидат дисквалификувани.
3. ГО ќе поднесат список придружна документација како доказ дека ги исполнуваат критериумите.
4. Јавната институција што е одговорна за разгледување на документацијата за лиценцирање ќе подготви потесен список кандидати што ги исполнуваат критериумите и ќе направи распоред за посета на локација за да ја потврди точноста на поднесените податоци.
5. Лиценците се издаваат на ГО што ги исполниле критериумите. Во случај ГО да ги исполнува минималните критериуми, не треба да се издаде лиценца. Не смее да има минимум за доделување на лиценците.

2. Вклучување на ГО во организацијата и спроведувањето на активностите

ЧЕКОР 1: РАЗВОЈ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГО

Работниот циклус³¹ подолу претставува список основни премиси што ја овозможуваат практичната работа меѓу ГО и владите. Разгледајте ги наведените активности:

ЧЕКОР 2: НАСТАВЕТЕ ЗНАЧЕНО УЧЕСТВОТО НА ГО

Првиот и најважен чекор кон остварување на вклучувањето на ГО е да се вклучат во вашата институционална рамка, на различни нивоа според насоките од претходниот дел. Методите³² за вклучување, имено, средствата што се користат за да се охрабри вклучувањето, како што се веб –страници, кампањи, комисији

31 Развиени врз основа на: Совет на Европа (2017г.), Граѓанско учество во процесот на одлучување - Кодекс на добра практика.

32 Овој чекор е развиен врз основа на информациите од ОДИХР (2018), *Водич за ефективно спроведување на правото на учество во јавните работи*.

што вклучуваат повеќе чинители, јавни дебати, конференции, консултации и работни групи, може да се разликуваат според нивото на учество и фазата од процесот на НМУ (развој, спроведување, следење и процена и реформулација). Иако учеството треба да се охрабрува на сите нивоа, не постои комбинација од методите што може да се препорача за сите околности.

Методите за вклучување, имено, средствата што се користат за да се охрабри вклучувањето, како што се веб -страници, кампањи, комисии што вклучуваат повеќе чинители, јавни дебати, конференции, консултации и работни групи, може да се разликуваат според нивото на учество и фазата од процесот на НМУ (развој, спроведување, следење и процена и реформулација). Иако учеството треба да се охрабрува на сите нивоа, не постои комбинација од методите што може да се препорача за сите околности.

Со цел да се осигури дека овие механизми ќе овозможат значајни можности за учество, тие треба да ги исполнуваат следните минимални услови:

- Да бидат заеднички осмислени со ГО;
- Објективно да ги одразуваат ставовите на засегнатите ГО во реалното одлучување и спроведување; да имаат соодветен буџет и човечки ресурси кои ќе бидат стручни за различните групи чие учество треба да се охрабри и овозможи;
- Да бидат пристапни и инклузивни, посебно кај ГО кои ги застапуваат малцинствата и ранливите групи.

Вклучете ги соодветните ГО во организацијата и спроведувањето на НМУ уште во раните фази³³, кога не е донесена неотповиклива одлука; кога се отворени сите опции. Ако ги вклучите во процес во тек, во момент кога нивниот придонес веќе нема влијание значи дека нивното учество нема смисла. Затоа, постапете на следниот начин:

Постапките за поднесување коментар не треба да се сложени.

- Овозможете да бидат достапни сите изменети, нови или ажурирани верзии од активностите и процедурите на НМУ.
- Овозможете доволно време ГО да се подготват и да придонесат кон процесите на одлучување.
- Овозможете ГО да обезбедат информации, анализа и свое мислење директно до соодветната институција, или онлајн или на хартија. Постапките за поднесување коментар не треба да се сложени.
- Службениците може да размислат да формираат комисии во кои ќе членуваат повеќе чинители и/или советодавни одбори, како и одржување семинари за експерти, панели и отворени пленарни сесии поврзани со спроведувањето и следењето на НМУ.

СПЕЦИЈАЛНИ СТРАТЕГИИ: ПОДОБРУВАЊЕ И ПРОМОВИРАЊЕ НА УЧЕСТВОТО НА ГО (2020), Граѓанско учество во донесување одлуки – Пакет со алатки.

И покрај мерењето на соодветното ниво на учество (Алатка 1), ГО не треба да останат статични во нивните нивоа. Учеството на ГО може и треба да се промовира и зајакнува. Подолу се дадени четири стратегии за подобрување на учеството преку поддршка на транзицијата на ГО од едно ниво на друго.

Стратегија 1 – Од информации до консултации

Стратегијата се обидува да го зајакне интересот на засегнатите страни за теми од политичката агенда на јавната власт, со цел да ги поттикне увидите и придонесот на засегнатите страни во сите фази на НМУ.

Чекорите што се користат за да се постигне оваа цел вклучуваат создавање на јавна свест и обезбедување приспособени информации за засегнатите страни, кои се состојат од следново:

План за комуникација

- Развијте насочена комуникациска стратегија заснована на точна карактеризација на засегнатите страни идентификувани како можни целни групи. Овој профил може да содржи специфични области на интерес, претпочитани начини на комуникација и така натаму;
- Воспоставување сметки на социјалните медиуми (Фејсбук, Твитер) посветени на темата за трговија со луѓе со цел да се собираат и споделуваат информации од други засегнати страни;
- На институционалната веб-страница, информирајте ја јавноста за новите активности во врска со НМУ;
- Воспоставување листа со адреси за е-пошта (која ќе произлезе од мапирањето на засегнатите страни) за цели на испраќање известувања до засегнатите страни согласно областите на интерес/активности;
- Периодични конференции за медиуми и известувања, со цел информирање и ангажирање на засегнатите страни и општата јавност во врска со темата.

Организирање тематски отворени денови

- Отворени денови за подигнување на свеста за темата, најчесто за време на настаните што веќе опфаќаат различни засегнати страни за општ интерес;
- Училишни иницијативи за подигнување на свеста во врска со трговијата со луѓе;
- Повик за дијалог на теми што се важни за конкретните области од интерес за претставниците на засегнатите страни.

Стратегија 2- Од консултации до дијалог

Засегнатите страни што веќе работат во областа на трговијата со луѓе често сакаат активно да учествуваат и да ја пренесат својата перспектива во процесот на НМУ. Така, од клучно значење за јавните институции е да избегнуваат одвраќање на таквите посветени засегнати страни и да инвестираат во нивните капацитети, со цел унапредување на нивните компетенции и капацитети за придонес во иднина.

Градење капацитети и обука:

- Организација на отворени денови за обука за начини и инструменти за учество, отворени за сите заинтересирани засегнати страни што ќе покажат интерес повеќе да се вклучат во НМУ или пошироко на темата трговија со луѓе;
- Иако ресурсите на локалните тела можеби секогаш не овозможуваат бесплатни обуки за засегнатите страни, може да се обезбеди поддршка за засегнатите страни што веќе се во „партнерство“ и сакаат финансиски да ја поддржат иницијативата или самите да обезбедат обука, имајќи ги предвид нивниот висок степен на вклученост.
- Развој на онлајн платформа за споделување коментари и размена меѓу колегите на сите засегнати страни; i) локални спроведувачи, како што се општините, ii) засегнати страни „партнери“ или оние што веќе потпишале партнерство со јавните институции за спроведување на НМУ и iii) „заинтересирани“ засегнати страни (т.е. засегнати страни кои потпаѓаат под „консултации“) со цел стимулирање на размена на информации меѓу засегнатите страни на платформата кои се вклучени на различни нивоа, со цел споделување експериза.

Стратегија 3– Од дијалог до партнерство

Со цел поттикнување на „квалификувани“ засегнати страни, од клучно значење е да се ангажираат во разговори еден-на-еден и сесии за вмрежување, со цел да се откријат најсоодветните можности за нивно понатамошно вклучување како партнери.

Индивидуално вклучување

- Организирање на еден на еден средби со клучните засегнати страни, со цел да се унапреди разбирањето на прашањето и да се согледа нивната мотивираност за понатамошно учество во процесот.

Групно вклучување

- Организација на средби, како што се вечери, формални ручеци и активности за подигнување на свеста, со цел собирање различни засегнати страни и споделување на различни перспективи и идеи;
- Организирање настани за вмрежување што вклучуваат „партнерски“ засегнати страни, со цел дискусија со чинителите што се веќе активни во НМУ;
- Основање советодавни одбори за сегментите на НМУ, со цел да не се одржуваат пречести состаноци што би ги оптоварили партнерите, но, исто така, давање одговорност за секој член на одборот, со што ќе ја имаат одговорноста над механизмот и ќе бидат поактивни.

Стратегија 4 – Јакнење на партнерството

Засегнатите страни што веќе се класифицирани како партнери се посветени на ангажманот. Во секој случај, важно е да се одржи нивното вклучување и да се осигури дека добиваат ефективна поддршка во нивните улоги и напори. Да се осигури следното:

Комисии

- Да се воспостават постојани комисии посветени на борбата против трговијата со луѓе - да се охрабри соработка на долг рок (т.е. постојано, и по искористување на искуствата од конкретни иницијативи).

Вмрежување

- Да се организираат настани за вмрежување што ќе им овозможат на членовите на различни комисии да се среќаваат, да разменуваат идеи и да формираат врски едни со други, како начин за лично и професионално напредување.

Буџет

- Доколку работните обврски и обврските за патување на засегнатите страни се обемни, може да биде потребно да се понуди буџет што ќе ги покрива барем нивните патни трошоци, со цел да не бидат спречени сите оние засегнати страни што не можат да си дозволат да присуствуваат на сите средби и да не се загрози активното партнерство

ДОБРА ПРАКТИКА – ПОВИЦИ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ ВО БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

БиХ редовно објавува тендери за финансирање на ГО, посебно оние кои обезбедуваат директна помош за жртвите. Идеално, сите ГО би добиле надомест од своите влади за услугите што ги нудат, кое треба да е примарна одговорност на владата. Засолништа, психолошко советување, заштита на сведоци, правна поддршка и така натаму, се клучни компоненти на НМУ бидејќи на жртвата обезбедуваат основна заштита и решавање на случајот. Како резултат на тоа, секогаш кога е возможно, треба да постојат механизми за континуирана поддршка на овие активности кога директно се нудат од страна на ГО. Меѓутоа, ако ресурсите што се достапни се ограничени, владите може да одлучат на повеќекратни повици за финансирање на одредени, клучни активности и услуги на НМУ, за олеснување на финансискиот товар. Ова ќе им овозможи на ГО да продолжат да обезбедуваат услуги за жртвите, спроведувајќи го НМУ и користејќи ја постојната инфраструктура на одржлив начин, без барање од владата да инвестира повеќе јавни ресурси за развој на истата инфраструктура.

Дури и кога се даваат јавни средства на ГО континуирано, честите повици за финансирање се важно дополнување за да се одржат креативни и поефикасни пристапи што би можеле да го унапредат НМУ во иднина.

АЛАТКА 3 – ПОВИЦИ ЗА ФИНАНСИРАЊЕ

Алатката 3 (види Анекс 3) е пример за Повик за финансирање што може да се користи како модел за понатамошните повици од страна на Учесниците на МАРПИ. Документот се основа на Италијанскиот повик за финансирање од 2021 година. Италија³⁴ објавува вакви повици веќе една деценија и ги има дефинирано своите методи врз основа на претходните искуства и она што функционира во пракса. Повиците за понуди мора да се целосни, јасни и правични и треба да овозможуваат опсежни дефиниции за процедурите за аплицирање, методологијата за оцена и кој ќе ги прегледува понудите, како и информации и ресурси што ќе им помогнат на потенцијалните кандидати во подготовката на успешни понуди. Понатаму, треба да има јасен распоред и да објаснува што ќе се случи откако ќе бидат одобрени средствата (исплата, извештаи, следење, итн.). Алатката 3 треба да биде приспособена за секој Учесник.

Други форми на финансирање

Повиците за финансирање се само брз начин да се финансираат ГО. Има и други типови финансирање, кое може да биде посоодветно и поодржливо во одредени ситуации. Подолу се дадени дел од алатките за финансирање³⁵:

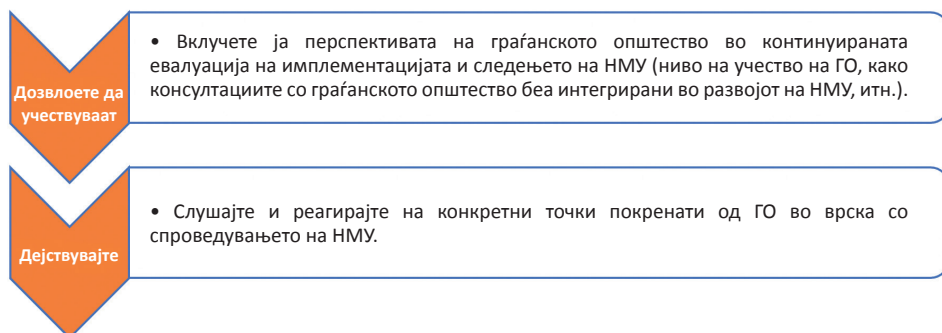
- **Повеќегодишните механизми** обезбедуваат стабилност и лесно планирање, овозможувајќи повеќе време за реализација на програмата, прибирање информации и споделување и дискусија за политиките. Повеќегодишните договори го јакнат граѓанското општество и обезбедуваат финансиска и сигурност на вработувањата за вработените.
- Со стратешки, организациски и професионални компетенции за успешно управување со ресурсите, **основното финансирање** може да биде одлична опција. Понатаму, основното/клучно финансирање им овозможува на ГО управување и приоритизација. ГО и владите имаат помалку административна работа бидејќи средствата се постојани, без дополнителни процедури за селекција како кај повикот за понуди. Донаторите, при обезбедувањето на основните средства, може да ја оценат финансиската и стабилноста во однос на управувањето со програмата на своите партнерски ГО.
- **Наменското финансирање** може да се користи за поддршка на конкретни регионални или секторски развојни цели. Учесниците во МАРПИ може да започнат со финансирање проект и програма како поддршка на ГО што имаат единствени секторски предности или тесни врски со корисниците, но кои не се квалификуваат за основно финансирање или за повик за понуди. Наменските средства може да им помогнат на ГО да учат преку практична работа.
- **Со-финансирањето** е метод каде што ГО и владите заеднички собираат средства за заедничките проекти и програми. Со-финансирањето им овозможува на ГО независност, сопственост врз проектот, стимулира диверзификација на ГО и се избегнува потпирање на субвенции.
- Донаторите може подобро да им помогнат на основното (grassroot) граѓанско општество во владите преку **собирање средства** и спонзорирање покровителски организации. Мали грантови на неколку ГО може да ги намалат трансакциските трошоци и административниот товар. Може да се соберат групи донации од повеќе донатори за поддршка на различни ГО или повеќе донатори да поддржуваат една ГО.

34 Оригиналниот документ на италијански јазик е достапен на: https://presidenza.governo.it/AmministrazioneTrasparente/Sovvenzioni/CriteriModalita/Bando_4_2021/2_Bando_4.pdf.

35 ОЕЦД (2012). *Партнерство со граѓанското општество – 12 лекции од ревизиите на ДАС*.

3. Вклучување на ГО во следењето и процената на НМУ

Следете ги следните премиси³⁶, со цел вклучување на ГО за подобрување на вашите системи за следење и проценка и за да можете да ги формулирате потребните активности:

ЧЕКОР 1: ЗАТВОРИ ГО ЦИКЛУСОТ НА УЧЕСТВО

Слично како и кај сите други политики, НМУ мора да се менуваат согласно променливите околности. Тие не се безвремени и мора да се приспособуваат на новите тенденции, проблеми и можности. Како резултат на тоа, потребно е континуирано следење и проценка на НМУ. Тие мора да се ревидираат секогаш кога ќе се случи нешто непредвидливо или кога очекувана ефективна мерка не профункционира во пракса. Оние што ги спроведуваат НМУ мора да соработуваат за да ги идентификуваат проблемите и да помогнат при дефинирањето корективни мерки. Со учеството во НМУ од самиот почеток, ГО се стекнуваат со доволно искуство и алатки да ги разберат и подобро да ги согледаат проблемите при реализацијата на механизмот, како и да предлагаат подобрувања, со што претставуваат значаен сојузник во реформулирањето на вашите политики.

Слика 8: Адаптирано од СНЕ(2017), *Граѓанско учество во одлучувањето: Кодекс на добри практики*

Како резиме, ГО може да придонесат со³⁷:

- Застапување:** Следат и застапуваат, за да осигурат дека политичката иницијатива ќе дојде до корисниците и ќе го генерира посакуваниот резултат за општеството.

³⁶ Совет на Европа (2017г.), *Граѓанско учество во процесот на одлучување - Кодекс на добра практика*.

³⁷ Совет на Европа (2019г.), *Кодекс на добри практики за граѓанско учество во процесот на одлучување*.

- **Експертиза и совети:** Прибираат докази или спроведуваат студија за влијанието на политиката; вклучува фокус групи и истражувачки институции.
- **Обезбедување услуги:** Отчетност за квалитетот, одржливоста, ефективната и реалното влијание на програмата.
- **Контролна функција:** Главна одговорност за следење на влијанието на политиката, со цел да се гарантира дека ќе се исполнат целите на политиката.

ЧЕКОР 2: ОПЕРАЦИОАЛИЗИРАЈТЕ ГО НИВНОТО СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА

Со цел нивното учество во оваа фаза да биде практично, владите треба да го направат следното:

- Да им овозможат на ГО информации за исходите од НМУ и почитувањето од страна на неговите членови, така што ќе помогнат владата да ја оцени ефективната на НМУ без никакви забуни;
- Да објави како бил земен предвид претходниот придонес на ГО во минатото и каков е за идните можности;
- Учесниците во НМУ треба да имаат можност да ја оценат колаборативната средина, со цел да ги забележат научените лекции за иден развој. За оваа цел, соодветните јавни институции може да спроведат анкети или да организираат разговори со фокус групи, меѓу другото, за да овозможат дисеминација на податоците и прибирање нови информации;
- Да го земе предвид придонесот на ГО со иста важност како и придонесот на партнерите од власта.

Понатаму се дадени едноставни и корисни алатки и методи³⁸:

Информации:

- Прибирање податоци за студии на случаи и податоци за реализирани НМУ;
- Процена на политики и проценка на влијанијата преку конференции и поднесување извештаи;
- Независни истражувања со цел идентификување на критичните тесни грла.

Консултации:

- Генерирање статистика за следење на напредокот, како што се анкети, веб-анкети или прашалници.

Дијалог:

- Работна група или комисија составена од ГО (корисници и понудувачи) кои се одговорни за следење и проценка на усогласеноста со НМУ.

Партнерство:

- Работна група или комисија составена од претставници од граѓанскиот сектор и јавните институции кои стратешки соработуваат за следење и проценка на НМУ.

38 исто.

ДЕЛ II: Методи, упатства, алатки и добри практики за граѓанските организации

1. Лобирање за повеќе

Овој дел содржи техники, упатства, алатки и најдобри практики за ГО да можат независно да застапуваат и да овозможат подобра соработка со владата. Од клучно значење е за двете страни (владите и ГО) да ги користат достапните ресурси за да го премостат јазот и да ја зголемат соработката. Учеството во НМУ не е еднонасочна улица каде што само владата инвестира во соработката со ГО. ГО може да користат алатки за да ја променат својата положба, да одржуваат соработка на високо ниво и да го гарантираат успешното спроведување на НМУ.

Темите што се разгледуваат во овој дел се особено важни за помалите ГО кои немаат соработка со или не добиваат спонзорства од владините институции. Меѓутоа, тие се применливи и за сите други ГО што бараат промена во однесувањето од страна на владините партнери, со цел поефикасно функционирање и договор за добивање повеќе средства. Ова упатува на тоа дека ГО може самостојно да изработат планови за застапување, врз основа на нивните единствени околности; малите ГО може да соработуваат за зголемување на нивната преговарачка моќ; или пак, малите и големите ГО може да се здружат за промоција на заедничка, типично општествена, цел.

Според тоа, водечкиот принцип на Дел II е застапувањето/поддршката. „Како дел од здравата демократија, активностите што ги презема владата и приватниот сектор треба да ги имаат предвид ставовите на граѓанското општество. Застапувањето е начинот како да се претстават овие ставови. Зависно од тактиката што ќе се избере, застапувањето може да биде пријателско или конфронтирачко во однос на оние на власт. Сепак, на крајот, застапувањето има за цел создавање политичка промена - во политиката и во однесувањето. Ефективен план за застапување содржи јасно разбирање што е тоа што треба да се промени и како да се промени. Се основа на добро развиена стратегија со ефективни техники за влијание врз другите и креативни форми на комуникација³⁹.“

ЧЕКОР 1: ПЛАНИРАЈТЕ ГО ЗАСТАПУВАЊЕТО

Успешна стратегија за застапување треба да го содржи следното⁴⁰:

- Развивање визија и дефинирање на принципите како ќе се реализира застапувањето низ сите активности;
- Јасно да се наведат претпоставките за да се осигури дека сите засегнати страни ја разбираат и се согласуваат со стратегијата и условите во истата;
- Да се дефинираат достапните ресурси и да се подготви стратегија за вклучување на клучните партнери во формирање на сојуз;
- Да се дефинираат рамките на отчетност со цел да се појаснат улогите и обврските и да се дефинираат процедури за отчетност;
- Бидете реални и натерајте ги поединците да ги конфронтираат своите предрасуди за тоа што функционира и што има вредност; и

39 Транспаренси Интернашнел (2013) Развој на план за застапување против корупција, прирачник чекор по чекор.
40 исто.

- Дефинирајте критериуми и показатели за следење и процена за да се исцрта патот кон успешна кампања за застапување.

Анализирајте ги проблемите и идентификувајте ги засегнатите страни

- Идентификувајте ги прашањата со кои сакате да се справите, претворете ги во цели на застапување и идентификувајте ги актери кои имаат моќ да го решат проблемот или да го блокираат решението, како и актери кои можат да влијаат на вашето застапување на други начини.

Дефинирајте ја целта и целите

- Прашајте зошто е потребен планот и претворете го одговорот во објективни, очекувани резултати и активности.

Проценете ги ризиците и прегледајте ја изводливоста и одржливоста

- Оценете ги силните страни и недостатоците на планот и идентификувајте ги сите големи пречки за извршување, вклучително и анализа на ризиците поврзани со неговата одржливост и одржливост.

Планирајте активности и распределете ресурси

- Развијте темелен план за активности кој е поврзан со потребните човечки и материјални ресурси. Прашајте што е неопходно да се направи, во чекори, за да ги постигнете вашите цели. Овие неопходни чекори се ваши активности.

Следете и оценувајте

- Мониторингот е процес на прибирање и анализа на податоци на континуирана основа; евалуацијата е процес на одредување на ефикасноста на стратегијата за застапување во остварувањето на нејзините наведени цели и количеството на кое се припишуваат забележаните промени на нејзините дејствија.

За да се постигне наведеното, треба да го поминете следниот процес⁴¹:

ЧЕКОР 2: АНАЛИЗА НА ПРОБЛЕМИТЕ И ИДЕНТИФИКУВАЊЕ НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ

Анализа на проблемите⁴²

За да ги идентификувате проблемите во составот и реализацијата на НМУ, треба да се спроведе иницијална процена на функционирањето на НМУ, СОП (ако има такви) и резултатите. Понатаму, треба да го разгледате својот мандат во однос на процесот на НМУ за да разберете кои се вашите можности и вредноста на вашата ГО во процесот, со цел презентирање веродостоен аргумент. Ваквата оценка, заедно со консултациите со локални експерти, може да послужи како основа за развој на стратегијата за застапување. Важно е да се соберат цврсти докази за поддршка на прашањето што сте го идентификувале и да го оправдате решението. Откако ќе се дефинираат различните прашања, тие мора да се организираат и приоритизираат, за да се дефинира кои може реално да се адресираат преку активностите на застапување.

⁴¹ исто.

⁴² исто.

АЛАТКА 4 – МАТРИЦА ЗА ПРОЦЕНА НА ПРОБЛЕМИ

Разгледајте ја оваа алатка во Анекс 4 во прилозите каде што е даден пример како се врши проценка на проблем. Матрицата содржи детална анализа на вредностите што ќе ве водат низ важноста, усогласеноста, изводливоста и развојот на определено прашање. Резултатот од пресметката со матрицата ќе ви покаже кој проблем е посилен и кој има цел што може да се одбрани. Следете ги упатствата и приспособете ги факторите согласно вашиот контекст.

Идентификување на засегнатите страни⁴³

Носителите на одлуки се специфична категорија засегнати страни што треба да бидат целна група на вашата стратегија за застапување. Тие се поединците што легитимно имаат капацитет да одлучуваат и да донесат промена. Може да бидат конкретни луѓе или групи, како што се министри, комисији или локални совети.

За да определите кои се примарните носители на одлуки за секоја тема, поставете ги следните прашања: Како и зошто се носат одлуки на одредена тема? Зошто местото X, политичарот Y или владиниот службеник Z имаат одреден став за одредено прашање? Како ја донеле конкретната одлука? Како се организирани структурите на моќ и одлучување?

Откако ќе ги идентификувате клучните носители на одлуки и откако ќе го разберете процесот на одлучување, може да ги идентификувате сите засегнати страни кои влијаат на лицето или процесот.

ЧЕКОР 3: ПОСТАВУВАЊЕ ЦЕЛИ, ВЛИЈАНИЕ, ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ И АКТИВНОСТИ

За да ја дефинирате насоката на вашиот план мора прво да определите зошто сакате промена, што сакате да постигнете и да имате основен концепт за активностите што ќе ви помогнат во постигнувањето на вашите цели.

Причинско-последичната траекторија ги определува реалните фази за развој на основните компоненти на вашиот план за застапување и покажува како тие функционираат заедно. Воспоставете ја причинско-последичната врска помеѓу влијанието, целта, активностите и очекуваните резултати.

Следете ја табелата подолу дадена како пример и за повеќе информации⁴⁴:

Активности	Очекувани резултати	Цел	Влијание
Конкретни активности што се преземаат за постигнување на целите од застапувањето	Она што се очекува како резултат од ефективната реализација на планот за застапување.	Конкретна, материјална промена што сакате да ја видите по реализација на планот	Пожелната трансформација на долг рок

⁴³ исто.

⁴⁴ исто.

- Влијанието претставува крајна цел што ги инспирира сите други елементи од табелата. Иако влијанието можеби нема да се постигне во текот на една стратегија за застапување, стратегијата треба да придонесе кон постигнување на влијанијата. Влијанието треба да го содржи она што на крајот се посакува и на кого ќе влијае.
- Крајната цел се определува врз основа на наодите од анализата на проблемот, преку мерење на релативната важност на поединечните цели и избор на најважните што ќе бидат вклучени во стратегијата за застапување. Потоа, ова се споредува со наодите од анализата на засегнатите страни, со цел идентификација на оние што влијаат врз конкретната тема.
- Очекуваните резултати се она што ќе се создаде/развије доколку планот за застапување ја постигне својата цел. Со други зборови, кои се исходите? Кој е директниот „производ“ што ќе се генерира по спроведување на планот? Резултатите треба да следат од активностите.
- На крајот, активностите се конкретни, практични акции, или чекори, што водат до реализација на целите од планот. На пример, една активност би можело да биде билатерален состанок со претставници од министерство или јавна кампања за да се увери одредена група во нешто.

Вежбата „за да“ е добра активност за идентификување на материјалните и практични активности. Ова се постигнува со пишување на активност на средина на таблата или листот хартија. Ако вашето тврдење за предлог активност содржи „за да“, дополнете со очекуваниот резултат и целата фраза ќе има логичка смисла и имате валидна патека. На пример: Одржете тркалезна маса со ГО со слична агенда, **за да** се информираат во врска со конкретен проблем од НМУ и да ви се придружат во реализација на решението. Во овој случај, првиот дел од реченицата е активност, додека вториот дел по „за да“ е очекуваниот резултат.

Подолу е даден пример за комплетирана логична патека⁴⁵:

Активности	Очекувани резултати	Цел	Влијание
1. Лобирајте кај владата да утврди континуирана политика за финансирање на засолништата. 2. Изгответе медиумска кампања за јавноста, со цел да ги покажете штетните ефекти од недостигот на примарна заштита за жртвите на експлоатација.	1. Нов модел за финансирање на засолништата изготвен од владата до крајот на 2022 година. 2. Владата да донесе Законодавство што ќе утврдува финансирање на засолништа за сите спасени жртви до крајот на 2024 година	Претседателот да воспостави правна рамка за конзистентно финансирање на основните услуги за лицата со потреби, во рамки на 2024 година.	Да нема ниту една потенцијална или реална жртва на експлоатација без основни услуги за заштита.

⁴⁵ исто.

ЧЕКОР 4: ПРОЦЕНА НА РИЗИК

Анализата на ризик се користи за да се идентификуваат и приоритизираат елементите што може да ја компромитираат ефективностa на иницијативата за застапување. Дополнително, таа ги содржи методите за намалување на ризиците кои може да се реализираат. За таа цел, се препорачува спроведување на SWOT анализа проследена со стратегија за намалување на ризиците.

АЛАТКА 5 – SWOT АНАЛИЗА

Разгледајте ја алатката 5, дадена како Анекс 5, која содржи шема за SWOT анализа, упатства како да се спроведе и анализира. Документот го направи Агенцијата „Промена“, која е австралиска независна едукативна иницијатива за социјално движење. Други релевантни материјали, алатки и ресурси за ГО може да најдете на нивната веб страница⁴⁶.

Подгответе стратегија за исполнување на наодите од SWOT анализата⁴⁷

Откако ќе ја завршите SWOT анализата, треба да презентирате план за решавање на утврдените тешкотии. Тоа може да го вклучува следното:

- Консолидација на односот со клучните играчи (на пример, мрежи и НВО) кои ја следат трговијата со луѓе на национално или меѓународно ниво.
- Зголемување на капацитетите на организацијата и разбирањето во областите што се сметаат за слабост.

Подолу се дадени водечки прашања како поддршка за развојот на вашата стратегија за премостување на проблематичните аспекти:

- Силни страни: Кои активности треба да се преземат за да се осигури дека планот за застапување ќе ги искористи силните страни?
- Слабости: Кои активности треба да се реализираат за да се трансформираат слабостите во силни страни?
- Можности: Кои активности треба да се преземат за да се осигури дека планот за застапување ќе ги искористи можностите?
- Закани: Какви активности треба да се вклучат за да се претворат слабостите во можности, или барем да се намалат?

ЧЕКОР 5: ПЛАНИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ

Откако ќе се изготви стратегијата за застапување и откако ќе се проценат ризиците, активностите треба да се организираат во план за активности. Во оваа фаза важно е да се определат луѓето и материјалните ресурси што се потребни да се реализира стратегијата. Планирањето на активностите ќе ви помогне да добиете холистички поглед на клучните активности од планот, подактивностите, одговорностите, ресурсите и потребното време. Планот ќе претставува јасна патека за постигнување на посакуваните резултати од застапувањето⁴⁸. Користете ја дадената табела за да ги разложите компонентите на активностите, а тоа ќе ви помогне во тоа како да ги осмислите:

⁴⁶ <https://thechangeagency.org/resources/>

⁴⁷ Транспаренси Интернашнел (2013) Развој на план за застапување против корупција, прирачник чекор по чекор.

⁴⁸ исто.

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ: Нов модел за финансирање на засолништата изготвен од владата до крајот на 2022 година.

Активности	Подактивности и задачи	Одговорност	Ресурси	Временска рамка
Активност бр. 1:	Кои подактивности придонесуваат кон реализација на планираната активност?	Кој е одговорен за спроведување на активността	Кои ресурси се потребни за реализација на активността?	Која е временската рамка за спроведување на планираната активност?
Активност бр. 2:				
Активност бр. 3:				

Активностите се начин за постигнување на очекуваните резултати. На графикот подолу дадена е структурата на чекорите вклучени во реализацијата на планот за застапување⁴⁹.

Вмрежување

- Вмрежувањето е практика на остварување врски со другите за споделување информации и можна соработка. може да биде на лично ниво или формално, приклучување кон или формирање мрежа. За да помогнете вашата организација да се вмрежи поставете ги следните прашања:
- Кој ги дели истите вредности?
- Кој веќе работи на темата?
- Кој може да обезбеди нешто што е потребно?
- Кој би соработувал?
- Кој има капацитет да дејствува?

Лобирање

- Целта е да се влијае врз носителите на одлуки и во приватната и во јавната сфера. Подолу се дадени примери за активности за лобирање:
- Пишување дописи или мислења;
- телефонски повици до влијателни луѓе;
- организирање средба;
- учество на јавна средба или конференција;
- искористување на можностите што произлегуваат, како што се случајни средби.

49 исто.

Потоа, пополнете ја табелата следејќи ги потчекорите дадени подолу:

- Разложете ги активностите во подактивности и мали задачи – На пример, испратете допис до X или поканете ја извршната институција Y на состанок. Конкретно определете колку време ви е потребно за задачата, кои ресурси и кој ќе ја реализира.
- Разјаснете ги предусловите и следот на активностите – со други зборови, што треба да се заврши прво? И дали активната зависи од почетокот или завршувањето на друга активност?
- Размислете за внатрешната експертиза што ја поседувате и доделете задачи на соодветни вработени – членовите на тимот може да добијат задачи и подзадачи и да се дефинира поднесувањето извештаи.
- Пресметајте ги потребните ресурси – направете процена за човековите ресурси, материјалите и просторот (како што се конференсиски сали).
- Определете колку време е потребно за завршување на секоја задача, подативност и активност – не е секогаш изводливо да предвидите сигурна временска рамка, но со тоа може да ви помогнат консултации со надворешни искусни експерти.

ЧЕКОР 6: СЛЕДЕЊЕ И ПРОЦЕНА

Следењето е континуирано прибирање и анализа на податоци. **Процената** вклучува дефинирање на ефикасноста на планот за постигнување на определените поединечни цели и степенот до кој генерираната промена може да се препише на самиот проект за застапување. И двата елементи придонесуваат за насоката на застапувањето и треба да се вклучат во стратегијата од самиот почеток. Следењето и процената заедно обезбедуваат еден целосен метод за редовно ревидирање на напредокот и оценување на крајната ефикасност на планот во постигнувањето на саканите промени во однесувањето⁵⁰.

Постојат одредени фактори што може да ја подобрат ефективната на вашето следење и процена⁵¹:

- **Испланирајте:** Клучно е да го гледате следењето и процената како важна компонента од стратегијата за застапување; тоа е конкретна активност со конкретна временска рамка и конкретен синџир на задачи и одговорности.
- **Држете се до едноставноста:** Не е потребно да правите длабинско истражување за да ја процените вашата стратегија за застапување; едноставно доволно е да соберете информации што ќе ви овозможат да донесете објективна одлука.
- **Вклучете ги партнерите и корисниците:** Треба да ги консултирате надворешните оценувачи бидејќи тие може да придонесат со своја перспектива и мислења за спроведувањето на застапувањето.

⁵⁰ исто.

⁵¹ исто.

Спроведување на следењето и процената⁵²

Следењето треба да се поврзе со активностите од планот. Тоа значи одговор на следните прашања:

- Дали активната се спроведува согласно договорените параметри и временска рамка? Ако не, што е причината за тоа?
- Што треба да се измени или да се направи различно за да се усогласи планот со посакуваните исходи?

Наодите од процената може да се резимираат во табела што ќе ги покажува различните причини за успех или неуспех.

Фактори за успех	Фактори за неуспех

Додека се заврши процесот на ревизија, треба да имате слика за влијанието на вашите активности во застапувањето. Треба да можете да ги идентификувате успехите и неуспехите и да ги искористите научените лекции за подобрување на тековните и идните активности во рамките на планот. Следењето и процената го опфаќаат следното:

- **Влезни информации:** Инвестиции и ангажман (т.е. финансиски и човечки ресурси);
- **Исходи:** Директни ефекти од активностите;
- **Резултати:** Директни и крајни ефекти од активностите;
- **Влијание:** Долгорочни ефекти од активност.

Следењето и процената се потпираат на систем на прибирање сеопфатни и разновидни податоци што треба да се одвива во чекор со спроведувањето на активностите за застапување.

2. Вмрежувајте се повеќе⁵³

Мрежите може да им помогнат на ГО да ги надминат бариерите во однос на консензусот, да формираат коалиции за промени, да ги насочат и да ги потврдат доказите и да мобилизираат ресурси. Многу ГО што претходно биле фокусирани на реализација на услугите имале можност да учествуваат во акции за лобирање преку мрежи. Проблематиката е дека граѓанските организации, политичарите и научниците понекогаш изгледа дека постојат во паралелни универзуми. Поголемото вмрежување и комуникација би помогнало да се влијае врз политиките и нивното спроведување. За ГО активно да учествуваат во политичките процеси тие мора да имаат воспоставено ефективни врски и односи на доверба со носителите на политики, медиумите и другите засегнати страни.

⁵² исто.

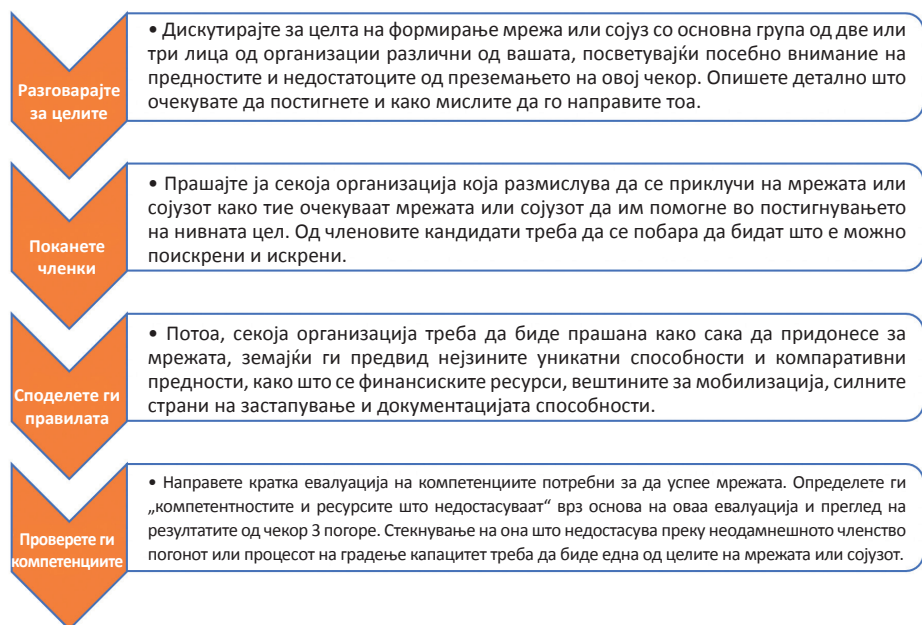
⁵³ Институт за меѓународен развој (2006), Политички ангажман – како граѓанското општество да биде поефективно.

ГО може да го остварат ова преку користење на постојните врски, запознавајќи се со другите играчи и соработка преку постојните платформи и коалиции. Дополнително, тие мора да идентификуваат клучни лица што ќе помогнат и ќе воспостават нови односи и сојузи со истомисленици од другите засегнати страни. Постојат шест неисклучителни активности што можат да ги реализираат мрежите за да го зголемат влијанието од ГО врз политиките.

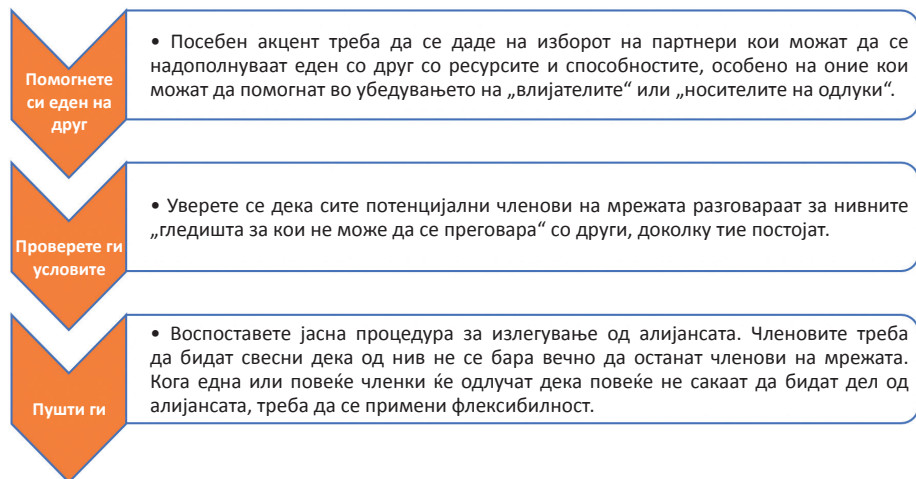
- **Лицата задолжени за свикнување на средби** може да свикаат средба меѓу поединците и групите.
- **Оние кои имаат функција на филтри** ги избираат важните информации и го организираат големиот обем податоци.
- **Засилувачите** помагаат да се претстават помалку познати и недоволно јасни концепти пред пошироката јавност или за поголемо разбирање.
- **Олеснувачите** им помагаат на членките за поефективно и ефикасно извршување на нивните одговорности.
- **Мрежите** меѓу оние што ја градат заедницата ги промовираат и зачувуваат вредностите и стандардите на поединците и организациите од кои се состои.
- **Мрежите на инвеститори или понудувачи** им овозможуваат на членовите ресурси што им се потребни за вршење на нивната примарна дејност.

Мрежите често обезбедуваат неколку услуги и често вршат бројни задачи истовремено, со цел максимизирање на нивните шанси за влијание врз политиките. Меѓутоа, за различни функции на мрежата потребни се посебни структури во рамки на мрежата за соодветно да функционира. Мрежите што се оптимизирани (и успешни во) одредена функција можеби нема да бидат толку успешни во другите области. Додавањето нови функции може да ги загрози првичните цели.

Следете го процесот подолу при формулирање на мрежите и сојузите⁵⁴:

54 Врз основа на Прирачникот за граѓанско општество за национална социјална заштита на Фондацијата Фридрих Еберт (2015). Берлин: Friedrich-Ebert-Stiftung.

ДОБРА ПРАКСА – МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА НА ГО ВО СРБИЈА И АВСТРИЈА

ГО Астра е со седиште во Србија и води СОС линија и работи на обезбедување услуги за насочување за програми за помош и поддршка, правна помош, психолошко советување, медицинска помош, поддршка и придружување низ институционалните процедури, (ре)интеграција и социјална инклузија и помош во процесот на враќање. ГО ЛЕФО е со седиште во Австрија, меѓу другото, води Интервентен центар за жени жртви на трговија со луѓе.

Партнерството меѓу ГО започна во 2001 година и сè уште трае. Тие соработуваат преку консултации и размена на знаења, учество во обуки и упатување на поединечни случаи. Случаите на кои до сега соработувале организациите вклучувале српски државјани жртви на трговија со луѓе во Австрија. ЛЕФО ја помага размената на контактите меѓу ГО Астра и жртвите. Целта е кога жртвите ќе се вратат во Србија да имаат контакт, информации и пристап до услуги, а за ГО Астра поддршка за враќање и реинтеграција на жртвите.

Во некои случаи, жртвата треба да се врати во Австрија за да сведочи пред судовите или да го оствари своето право на надомест. Во такви случаи, двете организации редовно комуницираат за да го испланираат и организираат патувањето во Австрија и да разговараат за сите логистички прашања. Тие за жртвата обезбедуваат билет за патувањето, медицински потврди ако е потребно и детални податоци во врска со судската процедура и овозможуваат средба со адвокат за жртвата да ги разбере своите права. Тие обезбедуваат лице што ќе ја сретне жртвата на аеродром. Откако лицето ќе даде изјава, ГО организира враќање во Србија. Тие, исто така, овозможиле давање изјава од страна на жртвата преку видео линк. Двете организации остваруваат континуирани контакти додека работат на случајот.

При работата на случајот, тие соработуваат со различни институции, како што е полицијата, обвинителите, социјалните служби и други ГО кои имаат на пример, програма за економско оснажување. Имајќи предвид дека судските постапки може да траат долго и до неколку години, ГО обезбедува континуирана поддршка во текот на тие постапки. На пример, што може жртвата да го очекува во судот, правна помош, информации за правото на надомест, информации која институција е надлежна за оснажување на жртвите, за да може да носи сопствени одлуки, психолог и терапевт за поддршка на жртвата на трговија со луѓе

АЛАТКА 6 – БУМЕРАНГ СТРАТЕГИЈА⁵⁵

Сè поголем број ГО се приклучуваат кон „транснационалните мрежи за застапување“, со цел создавање нови врски меѓу играчите во граѓанскиот сектор, владите и меѓународните организации. Тие ги шират можностите за ГО да соработуваат со странските партнери. ГО може да се вклучат во напредни акции за влијание врз политиките, наречени бумеранг стратегии, преку искористување на нивните врски внатре во меѓународните мрежи за застапување.

Бумеранг стратегија треба да се користи кога ГО се обидуваат да влијаат врз нивните влади (Влада А), но не се успешни во тоа. Потоа, ГО во Влада А би соработувале со ГО во Влада Б во рамки на бумеранг модел. Овие ГО потоа се обидуваат да влијаат врз Влада Б со цел индиректно да влијаат врз Влада А. Дополнително, може да побараат помош од меѓувладина организација за да влијаат на тој начин врз Влада А. Преку соработка со странски партнери, ГО можат да го зголемат своето влијание врз домашните политики. Секако, треба да се спроведат процени во однос на изводливоста на таквите техники во поединечните случаи и колку е корисно да се вклучат странски партнери во активностите за влијание. Сепак, тоа е изводлива алтернатива што вреди да се разгледа и која сè повеќе ја усвојуваат ГО.

На пример, ГО од Влада А може да се вклучат во меѓународна мрежа за да влијаат врз Владите Б и В кои пак треба да ја притиснат Влада А да ги испочитува меѓународните обврски и да собере средства за основни услуги на заштита за жртвите на трговијата со луѓе.

АЛАТКА 7 – „ПРОДАДЕТЕ“ СЕ ПОДОБРО⁵⁶

Често, ГО избираат да работат независно или дури наспроти политиката, политичарите и политичките процедури. Кога ГО се вклучуваат во веќе воспоставен политички процес, тие често не се особено стратешки поставени. На пример, ако една граѓанска организација се фокусира на измена на закони во парламентот, но не успее во тоа поради недоволно влијание/моќ или пристапува кон погрешните чинители, работата на таа организација ќе биде неефикасна и ќе генерира минимални резултати. Што можат ГО да постигнат поефективно? Може да се подобрат со постратешко поставување во врска со следното: Дали да се вклучат; која фаза од политичкиот процес е важна за животите на жртвите; во која компонента од процесот се обидуваат да се вклучат ГО; и кој механизам и докази се најчесто релевантни за таа

⁵⁵ исто.

⁵⁶ исто.

фаза. Во табелата подолу имате општ преглед за различните политички компоненти, можностите за ГО и што е потребно како доказ за секоја фаза⁵⁷.

ДОБРА ПРАКСА – КОНФЕРЕНЦИЈА „СЛОБОДА НЕМА ЦЕНА“ ВО СРБИЈА

Европското христијанско политичко движење (ЕЦПМ) повеќе од десет години организира конференција на повеќе граѓански организации за подигање на свеста и едукација за трговијата со луѓе. Конференцијата се одржува секоја година и смета на верски водачи, невладини организации, новинари, научници и активисти за размена на информации, развиваат вештини и го предупредуваат општеството за ризиците од експлоатација. Слобода Нема цена е пример каде граѓанските организации се здружуваат со иста цел да и дадат поголема видливост на темата и да ја забрзаат социјалната работа на едни со други.

Фаза од политиката и клучни цели за актерите што сакаат да влијаат	ГО може да помогнат..	Доказите мора да бидат...
Дефинирање на агендата Уверете ги институциите дека треба да се разгледа конкретното прашање	- Насочете ги доказите за да ја зголемите веродостојноста на аргументот - Проширете ја кампањата за застапување - Одржувајте ги врските со истражувачите, ГО и надлежните институции	- Јасни како политички наратив во однос на проблемот - Треба да бидат веродостојни - Соодветни за политичкото опкружување - Ефективно да се претстават
Формулација Информирајте ги институциите за опциите и постигнете консензус	- Дејствувајте како банка на ресурси - Канализирајте ги ресурсите и експертизата во политичкиот процес - Премостете ги формалните пречки до постигнување консензус	- Високо квалитетни и веродостојни - Да содржат процена на исплатливоста - Да бидат приспособени на начин за да се одржи нивната веродостојност кај заедниците и носителите на политики - Да бидат имплицитни и експлицитни
Спроведување Надополнување на капацитетите на владата	- Унапредете ја одржливоста и опфатот на политиката - Дејствувајте како динамичка платформа за акција - Бидете иновативни во обезбедување на услугите - Опфатете ги маргинализираните групи	- Релевантни и применливи за различни контексти - Оперативни – како да се направи - Директно претставени на институциите
Процена Ревидирајте ги искуствата и канализирајте ги во политичкиот процес	- Поврзете ги надлежните институции со крајните корисници на политиката - Обезбедете квалитетни и репрезентативни повратни информации	- Да бидат конзистентни со текот на времето – преку механизми за следење - Објективни, темелни и релевантни - Да бидат претставени на јасен, целосен и достапен начин

Основа

Градење капацитети за ГО што имаат за цел да влијаат врз политиките

- Осигурете динамично опружување за комуникација и соработка
- Обезбедете поддршка и охрабрување
- Обезбедете средства за политичко застапување
- потребата за докази ќе биде различна согласно иницијативите за градење капацитети

Слика 9: Адаптирано – Перкин и Корт (2005) и Полард и Корт (2005)

ДОБРА ПРАКТИКА – СОЗДАВАЊЕ ПОДОБРИ АРГУМЕНТИ ЗА ДА ЈА ОДБРАНИТЕ ВАШАТА МИСИЈА

Иако многу ГО имаат капацитет да создадат и користат докази многу поефикасно од она што го прават, сепак, тие не успеваат во тоа. Ефективното користење на многу типови докази би им помогнало на ГО да влијаат врз политиките и практиките.

Што би го зголемило искористувањето на доказите за носителите на политиките? Следните се неколку клучни карактеристики:

- **Достапност:** Дали има корпус (добри) докази за одредена тема?
- **Точност:** Дали доказите се точни во својот опис?
- **Објективност:** Колку е објективен изворот?
- **Кредибилност:** Како се собрани доказите и колку се сигурни? Дали може да се оспорат? Дали доказите се доволно сигурни за врз нив да се основа следењето и процената?
- **Генерализација:** Дали се достапни многу информации или има само неколку случаи?
- **Релевантност:** Дали се нови доказите, дали се тековни и дали се релевантни за политиката?
- **Практична корист:** Дали доказот се основа на реален случај? Дали носителите на политики може да дојдат до информации на корисен начин и дали импликациите од истражувањето за политиката се реални и исплатливи?

ГО мора да ги одговори овие прашања. Како ќе го сторат тоа? Има три можни решенија: Извори за совети во врска со истражувањето; начини на кои ГО може да ги подобрат своите фокус групи; и начини на кои може да се стекнат со капацитети преку мрежи, соработка или консултации за конкретни работи.

ГО може да ја зајакнат својата функција како фокус група на организациско ниво. Фокус групите се добар организациски модел чија мисија е да им овозможат на носителите на политики сигурни податоци врз основа на истражувања и насоки во соодветен формат и во соодветно време. Фокус групите често се истакнатиот дел од успешните случаи на влијание врз политиките. Преку брифинзи, средби, кратки студии и јавно информирање, фокус групите ја вклучуваат таа анализа во политичките процеси.

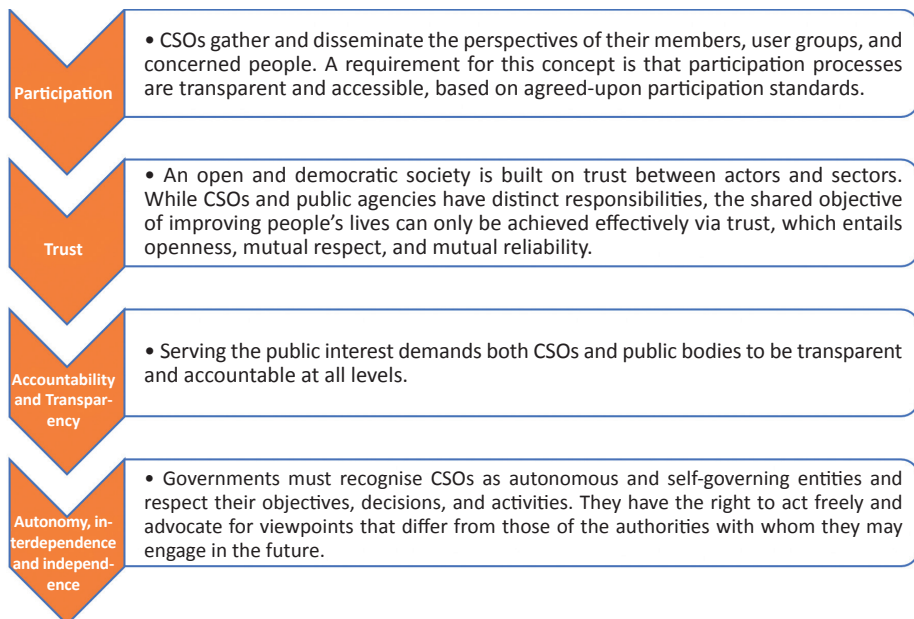
Извор: Институт за меѓународен развој (2006), *Политички ангажман – како граѓанското општество да биде поефективно*

ДЕЛ III: Методи, упатства, алатки и добри практики за заедничко работење меѓу јавните институции и граѓанските организации

Различните ГО, кои ја одразуваат разновидноста во општеството, претставуваат поддршка за репрезентативната демократија со тоа што придонесуваат кон јавното мислење, информации, искуства и експертиза за процесите на одлучување и спроведување на политиките. ГО уживаат доверба од своето членство и од општеството за да ги изразат грижите, да ги застапуваат нивните интереси и да мобилизираат поддршка за прашањата што влијаат врз населението, а со тоа, влијаат врз креирањето на политиките. ГО му служат на општеството преку негување на чувството на заедништво, унапредување на секојдневниот живот на луѓето и охрабрување на социјалниот процес преку критичко размислување и дефинирање на агендата.

Соработката помеѓу граѓанското општество и јавните институции резултира со создавање и реализација на подинамични, поефикасни и поуспешни мерки против трговијата со луѓе. Посебно во политиката против трговијата со луѓе, каде што има многу различни области на активност и проблематични аспекти, чинителите од граѓанскиот сектор чии активности се преклопуваат или организациите што функционираат во мрежа, често ги надминуваат секторските бариери полесно од владите самостојно. Понатаму, соработката со граѓанското општество им помага на модерните демократии да се справат со аспектот на оттуѓувањето на поединците од политичките процеси.

Понатаму се дадени основните принципи за успешна заедничка работа меѓу ГО и владата⁵⁸:

58 Адаптирано од: СнЕ (2015), *Политичка студија за владината интеракција со граѓанското општество за прашањата поврзани со политиките за лекови: Принципи, начини и средства, можности и предизвици*.

Главни средства за соработка⁵⁹

На меѓународно ниво, со текот на времето тестирани се и усовршени неколку работни механизми. Признати и најефективни се следните:

- **Градење капацитети за учество** – Од клучно значење е јакнењето на капацитетите и способностите на граѓанските организации на сите нивоа, за да можат ефективно да учествуваат во формулирањето на политиките, креирањето на проектот и обезбедувањето на услугите. Активностите за градење капацитети вклучуваат семинари за обука за зголемување на свеста за реципрочните одговорности на ГО и јавните институции во меѓусебната интеракција, како и програмите за размена со јавните институции, во насока на одржување на меѓусебното разбирање на контекстот на секоја од страните, нивната работа и процедури.
- **Институции што содржат повеќе засегнати страни за ГО и владите** - За да се олесни соработката меѓу јавните институции и ГО, на глобално ниво се создадени многу координативни институции. Тие вклучуваат владините тела како што се централни точки за граѓанското општество во секое министерство или централно координативно тело што служи како единствена точка за контакт; заеднички структури како што се комисии составени од повеќе засегнати страни, работни групи, експертски совети и други советодавни тела (постојани или ад-хок); и сојузи/коалиции на ГО што прибираат ресурси и развиваат заеднички ставови.
- **Рамковни документи за соработка** – На меѓународно ниво, постојат неколку типови рамковни договори што ги дефинираат заложбите, улогите и одговорностите и процесите на соработка. Овие протоколи воспоставуваат дефинирана рамка за партнерство, олеснување на континуирана комуникација и заемно разбирање меѓу граѓанските организации и владините тела.
- **Е-учество** – Релевантноста и широката палета онлајн алатки продолжува да се шири и тие претставуваат гаранција за зголемување на демократската активност и ангажирање во едно организирано граѓанско општество. Тие може значајно да придонесат кон ефективност, отвореност, отчетност и респонзивност на институциите, како и за развој на јавното учество и оснажување.

Главни пречки за соработка⁶⁰

Јавните субјекти имаат конкретни задачи и одговорности и често различни цели и намена споредено со ГО. Дополнително, значајно се разликуваат управувањето, администрацијата и мобилизирањето на ресурсите. Постојат три различни нивоа на соработка, на три владини нивоа. Ова генерира проблеми со компатибилноста на различни нивоа на соработка меѓу јавните субјекти и ГО. Главните пречки за ефикасна соработка и заедничка работа се следните:

- **Неодржливост и нефункционалност** – Формите на соработка често се фрагментирани и краткорочни, па дури и кога се реализираат, тие и понатаму се непродуктивни и ретко го остваруваат својот целосен потенцијал.
- **Ограничувања во знаење и неусогласеност** - Функционална неусогласеност, правни пречки, различни професионални интереси и

⁵⁹ исто.

⁶⁰ исто.

различни очекувања, како и општ недостиг на методолошки знаења во однос на тоа како треба да се соработува, се главните причини зошто многу обиди за соработка не успеале да ги постигнат посакуваните резултати или целосно се неуспешни.

- Статус кво не е доволно – Често, регулативите, инфраструктурата и обуките не се доволно флексибилни за да осигурат непречена соработка меѓу ГО и јавните институции. Дополнително, соработката се усложнува поради тоа што повремено се појавува елементот на недоверба па дури и конкуренција меѓу владата и невладините чинители, а во такви околности тешко се постигнува саканото ниво на посветеност.
- Нема модел што одговара на сите – Често, иницијативите за соработка и партнерствата се основаат на модели или искуства. Секое партнерство и соработка бара конкретно планирање и активности за унапредување заради карактеристичниот локален контекст, политичката поддршка и капацитетите и ограничувањата на партнерите.
- Недоволно заемно разбирање – воспоставувањето соработка меѓу ГО и владата може да е долг процес, а неретко се потценува колку е тежок тој процес. Голема е веројатноста да треба да се променат ставовите и перцепциите на засегнатите страни, а тоа е процес што често не е поддржан со средства или е поддржан само во раните фази. Генерално, за успешни односи потребен е висок степен на заемно разбирање и флексибилност.

Кршење на препреките⁶¹

За да ги надминете опишаните предизвици и недоволната волја за соработка, употребете ги следните стратегии:

- Идентификувајте ги заедничките гледишта и цели
- Прифатете ги меѓусебно различните одговорности што ги имате
- Воспоставете јасни критериуми за соработката
- Воспоставете јасни насоки за соработка
- Спроведете активности за да ја одржите довербата
- Препознајте ја вредноста од постоење транспарентност и отвореност
- Практикувајте конзистентност и меѓусебна доверба, посебно во комуникацијата
- Обезбедете обука за развој на капацитетите за соработка
- Заеднички одлучете за правичните структури и процеси за решавање спорови

НМУ содржат различни безбедносни компоненти, вклучително спроведување на законите, системи за правда и итна заштита за жртвите/сведоците. Прашањата поврзани со безбедноста често се спомнуваат како пречки за соработката со ГО во овие области. Иако ваквите безбедносни аспекти се легитимни, тие може да одвртуваат од соработка со ГО. Меѓународните искуства до сега покажале дека соработката со невладините чинители може да се оствари и е возможна и во безбедносно-чувствителните сектори каде што се препознати конкретни закани. Откако ќе се направи процена на ризиците, може да се користи техника за темелна проверка на партнер, со цел да се идентификуваат потенцијални партнери за соработка.

⁶¹ исто.

АЛАТКА 8 – ТИПОВИ СОРАБОТКА ВО СЕКОЈ ФАЗА

По типологијата за вклучувањето на засегнатите страни од Дел 1 од овој документ, Алатката 8 дава преглед на тоа кога, за што и како владите и ГО треба меѓусебно да соработуваат, како и кратки упатства за секој квадрант од соработката.

Нивоа на Учество						
Партнерство	Работна група или комисија	Заедничко дефинирање	Заедничко одлучување Со-одлучување	Стратешки партнерства	Работни групи или комисиии	Работни групи или комисиии
Дијалог	Дебати и јавни форуми Форуми на ГО и идни совети Клучен контакт со Владата	Дебати и панели за ПиО Семинари за експерти Комисии и советодавни тела составени од повеќе засегнати страни	Отворени пленарни или состаноци на комисиии	Семинари за градење капацитети Обуки	Работни групи или комисиии	Семинари и форуми каде што се носат заклучоци
Консултации	Петиции Онлајн консултации или други техники	Дебати и панели за ПиО Семинари за експерти Комисии и советодавни тела составени од повеќе засегнати страни	Отворени пленарни или состаноци на комисиии	Настани Конференции Форуми Семинари	Механизми за повратни информации	Конференции или состаноци онлајн консултации
Информации	Лесен и отворен пристап до информации Истражување Кампањи и лобирање Веб-страница за клучните документи	Отворен и слободен пристап до документите за политики Веб-страница за клучните документи Кампањи и лобирање Вебкаст Податоци од истражувања	Кампањи и лобирање	Отворен пристап до информации Веб-страница за пристап до информации Известувања преку Е-пошта Често поставувани прашања Јавни тендерски процедури	Отворен пристап до информации Прибирање докази Процени Истражувачки студии	Отворен пристап до информации
Чекори во носењето и спроведувањето на политики	Дефинирање на агендата	Подготовка	Одлука	Спроведување	Следење	Реформулирање

Слика 10: Адаптирано од СНЕ(2017), *Граѓанско учество во одлучувањето: Кодекс на добри практики*

ДОБРА ПРАКСА – ЈАВНИ СОВЕТИ

Јавниот совет е консултативно и советодавно тело кое е подредено на министерствата или јавните агенции кои им овозможуваат на луѓето и нивните граѓански организации да учествуваат и да влијаат на формулирањето, спроведувањето и следењето на политиките. Едноставно опишано, ова е врска помеѓу владините институции и пошироката јавност. Пример за функционирање на јавен совет може да биде оној кој е составен од две третини претставници на граѓанското општество и една третина од јавните службеници. Иако препораките на јавните совети имаат советодавен карактер, нивното разгледување е задолжително за сите релевантни јавни институции, кои се должни да одговорат. Како резултат на оваа одредба, јавните совети играат клучна улога секогаш кога јавните власти се задолжени да развијат идеи за политики, да ја проценат работата на јавните институции или да даваат препораки за подобрување на обезбедувањето услуги.

Формализирање на партнерствата

Главното средство за формализирање на механизам за соработка меѓу владата и ГО е Меморандумот за разбирање (МзР). Тој служи за дефинирање на параметрите на соработка и да се опишат функциите и улогите. Следете ги советите подолу за развој и определување на целта на вашиот МзР⁶²

- Подгответе МзР што ќе биде инклузивен за сите инволвирани страни. Иако е природно да се нагласи улогата на поголемите организации, најефективните партнерства спојуваат различни засегнати страни со единствени карактеристики. Третирајте ги партнерите еднакво, а правичноста треба да е водечкиот принцип за МзР.
- Вклучете правила што ќе утврдат како одредено партнерство завршува ако не функционира добро и како страните може да се повлечат од партнерството ако се смениле нивните околности.
- Понатаму, МзР мора да вклучува услови за следење и проценка на партнерството, како и како ќе се осигури одговорноста за секоја од страните.

62 УНОДЦ (2021), Дополнување на ефективните практики за јавни-приватни партнерства за спречување и справување со трговијата со луѓе.

ДОБРА ПРАКТИКА – ЗАЕДНИЧКИ МОБИЛНИ ТИМОВИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Мобилните тимови се групи професионалци кои се составени од повеќе засегнати страни кои проактивно одат на терен и им помагаат на жртвите во нивниот регион. Заедничките мобилни тимови се составени од посебно обучени претставници на социјалните служби од јавните институции и граѓанските организации. Тие се формираат преку формални договори меѓу страните и дефинираат јасни, практични улоги и заедничко споделување на грижата за жртвите на терен. Во Северна Македонија, на пример, мобилните тимови се воспоставени во 2018 година, врз основа на Меморандум за соработка меѓу Министерството за внатрешни работи и Министерството за труд и социјална политика со ГО. Мобилниот тим е составен од социјални работници, членови на Единицата за борба против трговија со луѓе, Црвениот крст, Отворена порта- Ла Страда и Здружението на млади правници.

АЛАТКА 9 – МОДЕЛ ЗА МЕМОРАНДУМОТ ЗА РАЗБИРАЊЕ

Постојат неколку типови, формати, стилови и алтернативи за подготовка на Меморандумот за разбирање. Меѓутоа, моделот наведен подолу е шема што ги вклучува основните карактеристики што се потребни за да се гарантира дека вашето партнерство ќе биде основано на минималните безбедносни параметри⁶³.

ПАРТНЕРИ

Треба да се идентификуваат Партнерите во МзР. Соработката е поголема каде што партнерите (на пример, посебни единици за борба против трговија со луѓе во рамките на Полицијата, специјализирани невладини организации) се идентификувани.

ВРЕМЕТРАЕЊЕ

Договорено времетраење на партнерството.

ДЕФИНИРАЊЕ НА ЦЕЛТА

Треба да се појаснат основните принципи и целта на соработката.

ПРИНЦИПИ НА СОРАБОТКА

Клучен принцип е договор за кооперативен пристап кон борбата против трговијата со луѓе.

ЦЕЛНА ГРУПА И МЕТОДОЛОГИЈА

Дефинирање на конкретна целна група што ќе биде корисник на МзР ќе помогне за успешно упатување на жртвите од трговијата со луѓе. Критериумите и средствата за идентификација може да се основаат на Протоколот за трговија со луѓе (УНТОК).

63 Изведено од: УНОДЦ (2021), Дополнување на ефективните практики за јавни-приватни партнерства за спречување и справување со трговијата со луѓе.

Понатаму, треба да се објасни и наведе методологијата по која ќе се постигне целта на соработката. На пример, ако целта на партнерите од финансискиот сектор и извршните тела е да се лоцираат жртвите од трговијата со луѓе и да се спречат активностите на криумчарите, методологијата може да биде следење и замрзнување на средствата стекнати од кривичното дело. Колку е појасна и подобро дефинирана методологијата, толку поефикасни ќе бидат партнерствата во насока на постигнување на целта.

ЗАЕМНО ИНФОРМИРАЊЕ

Страните на меморандумот за разбирање треба да се договорат дека личните податоци за претпоставената жртва на трговија со луѓе ќе ги третираат како доверливи информации.

ВЛЕГУВАЊЕ ВО СИЛА И ИЗМЕНИ

МЗР влегува со сила кога сите релевантни страни ќе го потпишат МЗР, а истиот ќе се менува само врз основа на заемна консултација.

ДЕТАЛНИ ДЕФИНИЦИИ ЗА РАЗЛИЧНИТЕ ОБВРСКИ

Дефинирањето на различните одговорности на сите партнери оди заедно со транспарентната соработка меѓу владините и невладините организации.

СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Утврдена политика и постапка за превенирање/ решавање на конфликтите на интерес.

ДОБРА ПРАКТИКА – ПРАВНА КЛИНИКА ЗА БОРБА ПРОТИВ ТЛ ВО СРБИЈА

Правната клиника за борба против трговијата со луѓе е основана во 2010 година со цел запознавање на студентите со проблемот на трговијата со луѓе и да се обучат да нудат правна помош за жртвите.

Програмата на Правната клиника за борба против трговијата со луѓе трае два семестри. Теоретската обука се одвива во првиот семестар. Наставниот кадар и соработниците од Правниот факултет, Академијата за криминалистика, Координаторот за борба против трговија со луѓе на Република Србија, судии, обвинители, инспектори од Министерството за внатрешни работи, Службата за заштита на жртвите на трговија со луѓе, УНХЦР и НВО Астра и АТИНА. Во вториот семестар, учесниците во Правната клиника поминаа практикантски стаж во соодветните јавни институции и невладини организации.

Праксата е конкретна поради недоволните можности за студентите да дојдат до директен контакт со жртвите на трговија со луѓе. Практикантството се организира во два сегменти. Првиот се состои од присуство на судења во предмети за трговија со луѓе. Другиот тип практика е работа во НВО АСТРА и НВО АТИНА. Студентите учествуваат во работа што вклучува партнерски организации, помагаат при изготвување на правни акти, спроведуваат истражувања за спречување на трговијата со луѓе, учествуваат во анализа на релевантните судски предмети и подготвуваат тест извештаи. Дополнително на предавањата на факултетот, студентите имаат можност да присуствуваат на бројни форуми, семинари и конференции за ТЛ.

Извор: <http://wp2008.ius.bg.ac.rs/klinika01/o-nama/>

Материјално истражување и консултирана литература

Центар за експертиза за добро владеење (2020). *Граѓанско учество во одлучувањето: Пакет со алатки.* Стразбур: Совет на Европа.

Група за соработка за борба против злоупотреба на дрога и недозволена трговија со дрога (Група Помпиду) (2017). *Документ за политики за интеракција на владата со граѓанското општество за прашања од политиката за дроги: принципи, начини и средства, можности и предизвици.* Стразбур: Совет на Европа.

Советот на Европа (?). *Насоки за учество на граѓанските организации во активностите за соработка на Советот на Европа.* Стразбур: Совет на Европа.

Совет на Европа (2005), Конвенција на Советот на Европа за акција против трговија со луѓе, CETS 197, достапно на: <https://www.refworld.org/docid/43fded544.htmlv>.

Совет на Европа (2019). *Кодекс на добра практика за граѓанско учество во процесот на донесување одлуки (ревидиран).* Стразбур: Конференција на НВО на Советот на Европа.

Совет на Европа (2019). *Граѓанско учество во процесот на одлучување – Кодекс на добра практика.* Стразбур: Конференција на НВО на Советот на Европа.

Програма за граѓански права Косово* (2015). *Политички документ: Проценка на можностите за граѓанските организации да добијат државни договори во Косово*.* Приштина: ЦРП/К.

Европска комисија (2021). *Работејќи подобро заедно како Тим Европа: Преку заедничко програмирање и заедничка имплементација.* Серија алатки и методи: Насоки бр. 10. Брисел: Европска комисија.

Фондација Фридрих Еберт (2015), *Водич за граѓанско општество за национални подови за социјална заштита.* Берлин: Фондацијата Фридрих Еберт.

ГРЕТА (2016), *Извештај за спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од Албанија.* Стразбур: Совет на Европа.

ГРЕТА (2016), *Извештај за спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од страна на Црна Гора.* Стразбур: Совет на Европа.

ГРЕТА (2016), *Извештај за усогласеноста на Косово со стандардите на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе.* Стразбур: Совет на Европа.

ГРЕТА (2017), *Извештај за спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од Босна и Херцеговина.* Стразбур:

* Оваа ознака е без предрасуди за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и Мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независност на Косово.

Совет на Европа.

ГРЕТА (2018), *Извештај за имплементација на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од страна на „поранешната југословенска Република Македонија“*. Стразбур: Совет на Европа.

ГРЕТА (2018), *Извештај за спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од Србија*. Стразбур: Совет на Европа.

ГРЕТА (2019). *8-ми генерален извештај за активностите на ГРЕТА*. Стразбур: Совет на Европа.

ГРЕТА (2020). *Извештај за евалуација: Албанија – Трет круг на оценување*. Стразбур: Совет на Европа.

ГРЕТА (2020). *Одговор од Босна и Херцеговина на Прашалникот за евалуација на имплементацијата на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од страна на страните – Трет круг на оценување*. Стразбур: Советот на Европа.

ГРЕТА (2021). *Извештај за евалуација: Црна Гора – Трет круг на оценување*. Стразбур: Совет на Европа.

ГРЕТА (2021). *Одговор од Северна Македонија на Прашалникот за евалуација на имплементацијата на Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе од страна на страните – Трет круг на оценување*. Стразбур: Совет на Европа.

ICMPD (2021). *Развивање и следење на националниот одговор против трговијата со луѓе. Водич за лекари*. Достапно на: <https://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/anti-trafficking-programme>

ICMPD (2010). *Прирачник за собирање податоци за борба против трговијата со луѓе во Југоисточна Европа: Развивање на регионални критериуми*. Виена: ICMPD.

ICMPD (2009). *Насоки за развој на транснационален механизам за упатување на жртви на трговија со луѓе: Југоисточна Европа*. Достапно на: <https://www.icmpd.org/publications/publications/2009/>.

ОЕЦД (2012). *Партнерство со граѓанското општество – 12 лекции од рецензии на DAC*.

ОХЦХР (2018). *Насоки за државите за ефективно спроведување на правото на учество во јавните работи*. Женева: ОХЦХР.

ОБСЕ/ОДИХР (2022). *Национални механизми за упатување - Здружување на напорите за заштита на правата на жртвите на трговија со луѓе: Практичен прирачник – Второ издание*. Варшава: ОДИХР.

Институт за прекуокеански развој (2006). *Ангажирање на политиката: Како граѓанското општество може да биде поефикасно*. Лондон: ODI.

Перкин, Е. и Корт, Ј. (2005). *Мрежи и политички процеси во меѓународниот развој: преглед на литература*. Работен документ 252, Лондон: ODI.

Полард А. и Корт Ј. (2005). *Како граѓанските организации користат докази за да влијаат врз процесите на политиките*: Преглед на литература. Работна хартија 249, Лондон: ODI.

Тофтисова Р. (2005). Имплементација на документи за политика за соработка НВО-Влада. Во: *The International Journal of Not-for-Profit Law*. V.8, број 1, ноември 2005 година.

Транспаренси Интернешнл (2013). *Развивање на план за застапување против корупцијата: водич чекор-по-чекор*. Берлин Транспаренси Интернешнл.

Генерално собрание на ОН (2000), Протокол за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца, дополнување на Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, 15 ноември 2000 година, достапен на: <https://www.refworld.org/docid/4720706c0.html>.

UNODC (2021). *Збирка на ветувачки практики за јавно-приватно партнерство за спречување и спротивставување на трговијата со луѓе*. Виена: ОН.

АЛАТКА 2: Критериуми за лиценцирање на ГО - Пример

Со цел вашата граѓанска организација да биде лиценцирана, морате да ги исполните следните критериуми:

- Да поседувате целосна, правна регистрација како независна граѓанска организација на национално ниво.
- Организацијата мора да биде најмалку две години активна на темата трговија со луѓе или слични теми.
- Да ги исполнува условите од Законот/Статутот/подзаконскиот акт/....
- Да го почитува Кодексот на етика на Министерството за...
- Организацијата треба да ги почитува условите и минималните стандарди утврдени со *„Протоколот за превенција, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, посебно на жени и деца, кој ја дополнува Конвенцијата на Обединетите Нации против меѓународен организиран криминал“* и нејзините дополнителни протоколи.
- Вашата организација и раководството не треба да бидат осудувани или против нив да се водат истраги за кривично дело трговија со луѓе или слични области, како што е експлоатација, прекршување на трудовото право и други злоупотреби против лица.
- Треба да има волја да придонесе кон понатамошен развој на постојните и нови политики против трговија со луѓе, вклучително, како што ќе биде соодветно, директен ангажман при изработка и спроведување на истите.
- Треба да биде финансиски одговорна, без доказ дека била вклучена во незаконски дејства, како што е перење пари или корупција.
- Треба да може да докаже дека целокупните приходи на организацијата потекнуваат од законски и пријавени извори.
- Треба да има регистрирано седиште и/или други физички простории соодветни за услугите што ги обезбедува за општеството, согласно статутите.
- Во случај на директно обезбедување услуги за жртвите, организацијата треба да ги исполнува минималните стандарди во однос на човековите права и треба да се придржува до здравствените и безбедносни принципи пропишани од локалните надлежни институции.
- Треба да поседува професионално обучен персонал што ќе може да ги обезбедува услугите согласно мандатот на организацијата.
- Треба да биде усогласена со политиките за еднакви можности при вработување и политиките за афирмативна акција.
- Треба да има воспоставено правила што ќе осигурат набавката на стоки и услуги да не вклучува трудова експлоатација, злоупотреба или трговија со луѓе.
- Треба да има волја и капацитет за идни партнерства/тесна соработка со владини институции и други релевантни ГО, вклучително (но, не ограничено на) ресурси, споделување информации и експертиза.

Дополнително на наведените основни критериуми, ставките наведени подолу, нема да бидат задолжителни, но ќе се сметаат за предност:

- Сертификат за ISO 9001.
- Сертификат за ISO 21001.

АЛАТКА 3: ПОВИК ЗА ПОНУДИ

Број (број на повикот) за финансирање проекти што се спроведуваат на национално ниво, а кои се наменети да осигурат соодветни услови на сместување за корисниците, храна и медицинска помош, а понатаму, континуирана поддршка и социјална интеграција – Единствена програма за идентификување, поддршка и социјална интеграција за странци и државјани.

Член 1

Цели

1. Согласно (назив на закон, подзаконски акт или указ во чија надлежност е повикот), овој повик се донесува за финансирање проекти насочени кон обезбедување контакт, идентификување, заштита и прва помош на корисниците, како и на меѓународно ниво, соодветни услови за сместување, храна и медицинска помош, а понатаму, континуирана поддршка и социјална интеграција, со цел спроведување на Механизмот за упатување за жртвите од трговија со луѓе од (наведете го бројот на законот и датумот на усвојување/објавување на НМУ).

Член 2

Содржина на проектите

1. Проектите мора да ги предвидуваат активностите како што е наведено подолу (приспособете согласно вашите приоритети):

(а) прв контакт со луѓето под ризик од експлоатација, во насока на здравствена заштита и откривање на потенцијалните жртви од трговија и/или сексуално работење, просење, незаконски економии и присилни бракови, со особено внимание на лицата што бараат меѓународна заштита или носителите на меѓународна заштита;

(б) проактивни мултиагенциски активности за идентификација на статусот на жртвата во контекст на процена на случајот за цели на прелиминарна идентификација на лицето на коешто се помага како жртва на трговија со луѓе и потврдување на постоење на услови за вклучување во соодветните патеки за заштита;

(в) активности за непосредна заштита и прва помош, како што е навремен прием, непосредна здравствена помош и правно советување;

(г) заштитено резиденцијално сместување и нерезиденцијални начини за поддршка, согласно околностите на жртвата;

(д) активности насочени кон добивање дозвола за престој согласно (наведете ги законите за дозвола за престој применливи на жртвите од трговија со луѓе);

(ф) обука (јазик и компјутерска писменост, професионално насочување, стручни обуки);

(е) активности за активна инклузија, преку поддршка и активности за социјална интеграција, насочени кон придружување на луѓето жртви од трговија со луѓе, насилство или тешка експлоатација – кои можеби веќе ги искористиле мерките

за прва помош – на второ ниво, интегрирана и мултидимензионална патека за интегрирање и лична автономија (исто така, преку употреба на новите технологии и ИКТ процеси) во насока на нивно оснажување, насочување, обука и вработување или поддршка при доброволно враќање во нивната матична земја;

2. Проектите, исто така, ќе гарантираат конкретна програма за помош за странските деца без придружба кои се жртви на трговија со луѓе, која ќе осигури соодветни услови за прием и психосоцијална, здравствена и правна помош, обезбедувајќи им долгорочни решенија, исто така и по полнолетство.

3. Проектите, исто така, треба да вклучуваат, во секој случај, она што е предвидено со член 2, став 2, точки а), д), ф), е) и барем две од системските активности предвидени со став 3, под а), б), в), г), д), ф), е), како и методологиите предвидени со став 4, под а), б), в) од членот 2.

4. Проектите мора да идентификуваат координативна единица, која ќе осигури поврзување на активностите и континуирана врска меѓу проектите и локалните чинители со кои ќе работи апликантот.

5. Проектите мора да ги почитуваат принципите предвидени во (наведете ги законите и указите со кои мора да бидат усогласени проектите) и мора да работат со идентификувани цели, временска рамка и резултати.

6. Целосно или делумно неисполнување на одредбите предвидени со ставовите 1 до 5 од овој член ќе значи автоматска дисквалификација на предлог- проектот од процесот на процена наведен во член 12 подолу.

7. Предлог- проектите мора да ја земат предвид можноста за јакнење и зголемување на бројот на установи за прием во однос на моменталниот број на установи за прием. Трошоците за тоа треба да се пресметаат во делот на трошоци за управување за услугите на поддршка.

8. Понатаму, за корисниците на активностите, а особено барателите/носителите на меѓународна заштита за кои постои сомневање дека се жртви на трговија со луѓе, понудите да предвидуваат првичен прием во рамките на заштитните структури од системот против трговија со луѓе и потенцијален понатамошен процес на интеграција.

Член 3

Корисници

Проектите се наменети за странци и државјани, жртви на кривичните дела предвидени со (наведете ги законите против трговија со луѓе и експлоатација)

Член 4

Предлагачи, спроведувачи и партнерства

1. Проектите може да бидат предложени од правно регистрирани граѓански организации и/или конзорциум такви организации.

3. Предлог- проектите може да предвидуваат формално учество на јавни или приватни тела што ќе бидат спроведувачи на проектот, наведувајќи ги детално во

формуларот приложен кон овој повик имињата и поделбата на одговорностите. Приватните тела за спроведување мора, во секој случај, да бидат регистрирани во соодветниот дел од регистарот на здруженија и тела, а доколку не се, тоа ќе значи дисквалификација на понудата.

5. Подносителот на предлогот за проект не може да биде наведен како спроведувач во друг проект од истата област, а ако се случи тоа, проектот каде што страната е наведена како спроведувач ќе биде дисквалификуван. За оваа цел, подносителот мора да даде конкретна изјава дека не е наведен како спроведувач во друг проект од истата област како предлог-проектот.

6. Предлог-проектите, исто така, може да предвидуваат форми на партнерство со јавни и приватни тела, со цел поддршка и унапредување на проектните активности.

Член 5

Времетраење на проектите

1. Времетраењето на проектите што се прифаќаат за средства се дефинира на (наведете го минималното и максималното времетраење) месеци и ќе почнат на (наведете го датумот, месецот и годината).

Член 6

Територијален опсег на проектите

1. Територијалниот опсег на спроведување на проектите што се финансираат со овој повик е следниот:

2. Кандидатите од овој повик може да поднесуваат предлог-проекти за повеќе од една територијална област, па и на национално ниво. (Назив на владиното тело што ќе ги финансира проектите) ќе ги финансира (број на проекти што ќе бидат финансирани) предлог-проектите по територијална област.

3. Спроведувањето на финансираните проекти мора да гарантира целосна операбилност на целата територија што се дефинира, без никакви ограничувања. За таа цел, кандидатите мора да ги опишат организациските методи со кои имаат намера да ја гарантираат таа операбилност.

4. Пред оценка на предлозите и согласно показателите наведени во членот 12 подолу, Комисијата од член 12 од овој Повик ќе даде мислење за соодветноста на организациските методи од став 3 погоре и ќе пристапи кон оценување само на оние предлог-проекти што ги смета за соодветни.

Член 7

Планирани ресурси и износ на финансирање

1. Износот на ресурсите што ќе бидат наменети за финансирање на проектите од овој повик за предлог-проекти (наведете го вкупниот износ вложувања за овој повик) ќе биде целосно од буџетот на (наведете ја агенцијата што ќе финансира).

Член 8

Документација потребна за поднесување на проектите

1. Кандидатот мора да ги поднесе следните документи во дигитален формат согласно тековните правила за дигитален потпис, во спротивно предлог- проектот нема да се квалификува:

(а) целосно пополнет и потпишан формулар на Барањето (Анекс 1) (нацрт-формулар со податоците што се потребни од кандидатите).

в) економска пресметка, поделена во следните типови трошоци, според максималните проценти за трошоците што ќе бидат утврдени во моделот даден во прилог кон ова известување:

Трошоци за вработените

- Средства и опрема за услугите на поддршка

Трошоци за реализација на услугите за идентификување, контакт, заштита, прва помош, социјална интеграција, втор прием за стручна обука и вработување, разложено како што следува:

Индиректни трошоци;

Трошоци за производство и дисеминација;

г) изјава во која се наведува кои се партнерите вклучени во проектот, со податок за улогата и/или конкретните активности што тие ќе ги реализираат;

д) изјава со која се потврдува дека подносителот не е вклучен како спроведувач во друг проект од истата област;

Член 9

Начини за доставување и услови за поднесување на апликацијата

1. Предлог- проектите мора да се поднесат најдоцна до (време и датум) на утврдената адреса на е-пошта (наведете каде се доставува пакетот на апликацијата), во спротивно, истите нема да бидат прифатени.

Член 10

Постапка

1. Надлежното тело за постапката автоматски ги проверува примените предлог-проекти од аспект на регуларност на доставувањето и од аспект на почитување на крајните рокови утврдени со повикот.

2. Откако ќе се потврди наведеното во став 1 од овој член, надлежното тело ги доставува предлог- проектите што се квалификуваат на оценка од страна на Комисијата од член 12 од овој повик. Истовремено, надлежното тело ќе извести за предлог- проектите што не се квалификувале поради неисполнување на условите предвидени со став 1 погоре.

3. Заинтересираните страни може да достават прашања на утврдената е-пошта (внесете ја адресата на е-поштата) најдоцна 48 часа пред крајниот рок за поднесување на проектите, наведувајќи во „предметот“ членот или членовите од повикот на кои се однесува прашањето за кое сакаат информација.

4. Одговорите на прашањата од општ интерес ќе бидат објавени на веб-страницата (внесете ја веб-страницата и делот од неа).

Член 11

Процена на проектите

1. Предлог-проектите ќе бидат проценети согласно критериумите и показателите наведени подолу во овој член, од страна на посебна Комисија што ќе биде формирана по крајниот датум од овој повик, по налог на (внесете го името на надлежното тело) и ќе биде составена од најмалку (наведете колку оценувачи).

2. Предлозите што нема да добијат позитивна оценка за соодветност согласно став 4 од член 7 од овој повик, или предлог-проектите за кои Комисијата ќе идентификува причина за неквалификуваност што ќе се потврди од страна на телото надлежно за постапката, нема да бидат прифатени за проценка.

4. Во секој случај, предлог – проектите што ќе добијат вкупна оценка помала од 50 од 100 нема да се квалификуваат за финансирање.

5. Комисијата може даде предлог до телото надлежно за постапката да ги повика кандидатите да ја дополнат или дадат појаснување за содржината на сертификатите, документацијата или доставените изјави.

КРИТЕРИУМИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ПРОЦЕНА

Оперативен опфат на референтната област	Процена на квалификуваноста од аспект на описот на организациската структура за оперативно покривање на референтната област	Да/Не
---	---	-------

ТАБЕЛА СО ОЦЕНКИ ЗА ПРОЦЕНАТА (ако е соодветно променете ги критериумите и бодовите)

Критериуми	Показатели	Бодови
ОБЛАСТ 1 Квантитативно и квалитативно влијание на проектот врз целните групи	колку луѓе се целна група и влијанието на барателите на азил или лица кои имаат меѓународна заштита	До 8
	Разновидни активности според возраста и родот на директните корисници	До 4
	Опис на интервенциите од аспект на областите на експлоатација на кои се однесуваат	До 4
	Опис на интервенциите и услугите што се предлагаат во рамки на проектот (работа на улица, брз прием, резиденцијален прием, посети (drop-in), социо-професионална инклузија)	До 4
	Квалитет на интервенциите насочени кон стручна обука и стекнување конкретни вештини за вработување	До 4
	Анализа и конзистентност на структурите за резиденцијален и нерезиденцијален прием	До 16
ОБЛАСТ 2 Влијание на проектот врз изградбата и одржувањето на територијалните мрежи	Работа на партнерите што се формално вклучени во проектот и нивната кохерентност во проектните активности	До 10
ОБЛАСТ 3 Влијание на проектот врз иновациите, системските активности и другите елементи за квалитет	Предлог- проектот се придржува кон очекуваните и саканите резултати од овој повик	До 10
	Комплементарност на проектните интервенции со другите активности што се предлагаат со Услугите на референтните региони и локалните институции, во насока на јакнење на можностите за социо-економска интеграција на корисниците	До 10

ОБЛАСТ 4 Дополнително финансирање	Капацитет за активација на други средства за кои веќе е донесена одлука од страна на јавните тела и/или Европските/ националните програми за активности што ги надополнуваат активностите на Единствената програма, активирани во целост или делумно во текот на спроведувањето на проектот	До 5
	Постоење на доброволно со-финансирање од предлагачот или партнерите од јавно-приватното партнерство	До 5
	Вкупно	80

МАКРО КВАЛИТЕТ НА ФИНАНСИСКИОТ ПЛАН

Сообразност, сигурност и реализам на финансискиот план од аспект на димензија и тип активности што ќе се реализираат	10
Конзистентност меѓу трошковните ставки и очекуваните резултати	8
Адекватни трошоци за управување и координација	2
Вкупно	20

Постапки за спроведување на проектот и подготовка на извештајот:

1. Во рок од XX дена од одобрувањето на ранг листата, Кандидатите кои ќе бидат избрани за финансирање ќе добијат известување за прием за финансирање на доставениот предлог- проект.
2. Износот на грантот што се доделува ќе биде исплатен за секој квалификуван проект на следниот начин (соодветно прилагодете):

Прва рата од 30% од вкупниот износ на доделениот грант, по формално барање потпишано од правниот застапник на кандидатот, заедно со изјава за почеток на активностите.

До 40% од средствата по формално барање потпишано од правниот претставник, со поднесување на сметките за трошоците што реално произлегле во првата половина од годината и извештајот за напредокот во реализација на активностите. Средствата ќе се исплаќаат само по позитивен исход од административното сметководство.

Износот на доделениот грант, по формално барање потпишано од правниот претставник, со поднесување на сметките за трошоците што реално произлегле во (XX) месеци од проектот и завршен извештај. Средствата ќе се исплаќаат само по позитивен исход од контролата на административното сметководство од страна на надлежното тело.

4. Одговорната институција го задржува правото да изврши проверки на лице место, во кое било време, со цел да осигури дека се спроведуваат интервенциите и активности и да ја побара целокупната документација за да ги потврди произлезените трошоци.
5. Активностите предмет на прифатените проекти, согласно наведеното во релевантните извршни планови, мора да се спроведуваат навремено; во спротивно, средствата ќе бидат повлечени.
6. Трошоците што се веќе опфатени од страна на други агенции за финансирање нема да бидат признати.

АЛАТКА 4: Матрица за решавање на проблеми⁶⁴

	Дали решавањето на проблемот....	Проблем 1 ВРЕДНОСТ 0 (најниска) 3 (највисока)	Проблем 2 ВРЕДНОСТ 0 (најниска) 3 (највисока)	Проблем 3 ВРЕДНОСТ 0 (најниска) 3 (највисока)
Важност	Ќе реши клучна слабост во НМУ?			
	Ќе ја намали експлоатацијата и ќе промовира добро владеење?			
	Ќе резултира со реално подобрување на животите на луѓето?			
	Ќе ги зајакне мрежите и сојузите против трговијата со луѓе?			
	Ќе обезбеди можност за ангажман на граѓаните/засегнатите страни?			
усогласеност	Ќе ја зголеми свеста за и почитувањето на правата?			
	Ќе бара ваше вклучување (т.е. има јасна додадена вредност)?			
изводливост	Ќе овозможи јасни решенија врз основа на добро владеење?			
	Ќе биде едноставно да се објасни и разбере?			
	Ќе обезбеди можност за остварување регионални синергии и акција?			
Развој	Ќе ја зголеми видливоста и репутацијата на организацијата?			
	Ќе изгради внатрешен капацитет на организацијата и вработените?			
	Ќе резултира со повеќе и поразновидни извори на финансии?			
	ВКУПНО			

64 Табелата и упатствата се изведени од Прирачникот на Транспаренси Интернашнел (2013) за изработка на план за застапување против корупција („Transparency International (2013), *Developing an anti-corruption advocacy plan a step-by-step guide*). Алатката потоа е уредена и приспособена на трговијата со луѓе и механизмите за упатување.

Одберете приоритетен проблем

Откако ќе ја направите првичната проценка, треба да изберете на кое прашање/прашања ќе се фокусирате. Оваа алатка ви овозможува да ги рангирате проблемите и да ги изберете најважните што ќе бидат вклучени во вашиот план за застапување.

Како ќе го направите тоа?

ЧЕКОР 1: Размислете за темите поврзани со трговијата со луѓе со кои се соочувате, во заедницата или секторот

Ова може да се направи без претходни претпоставки или преку поорганизиран процес, користејќи како насоки литература или препораки од претходни истражувања. Треба да се наведат сите проблеми.

ЧЕКОР 2: Одговорете на анкетните прашања за секој проблем

За да изберете проблем што ќе биде вашиот фокус, искористете ја наведената табела за да го оцените секој проблем што е идентификуван во литературата и разгледајте го секој од нив. Секој од проблемите треба да се оцени според секое од прашањата дадени во табелата на скала од 0 (најниска) до 3 (највисока).

Зависно од вашите организациски потреби, треба да додадете или замените дел од прашањата од оваа табела. Важен чекор е да осигурите дека сите ваши потенцијални теми ќе поминат низ процесот на одговарање на овие прашања, за да осигурите дека сите ги поминале вашите критериуми за избор.

ЧЕКОР 3: Рангирајте ги проблемите според вкупната оценка

Вкупната вредност за секој проблем потоа може да се рангира, така што, ќе се идентификува најрелевантниот проблем.

АЛАТКА 5: Процесен водич/ SWOT анализа

Process guide | SWOT analysis

Objective:

- To assess the internal and external factors that may hinder or facilitate your group's advocacy strategy in order to refine your goals, objectives, and activities.

Time needed:

3 hours

Resources needed:

Newsprint (butchers paper) and pens

How it's done:

Make sure that everyone fully understands the SWOT tool. Use examples to illustrate. Begin with the External Factors: Opportunities and Threats. Then move to the Internal Factors: Strengths and Weaknesses. If participants are working in small groups, separate the two tasks with plenary discussion to make sure everyone is engaged. Be sure to have a clear understanding of the advocacy problem and goals. The following questions and grids can help you in the analysis.

External factors: Identifying opportunities and threats

1. Brainstorm the external forces that will impact your strategy, including:

- Groups and structures relevant to the issue that the strategy addresses.
- Organizations that are sources of resources. Remember that resources can be financial, technical, human, political, etc.
- Trends and groups that influence the political and policy space in which you will advocate include cultural, ideological, and religious forces in both the public and private realms, particularly if the issue relates to women's rights. Include key events if relevant.
- Other groups or forces that affect your strategy.

Include both the positive and negative forces. Organize the forces you come up with in this grid:

External Forces Affecting:			
The Issue	Resources	Political/Policy space	Other

2. Mark the forces that are threats with a T and those that represent opportunities with a O. In some cases, the group may see a particular force as both a threat and an opportunity. In such a case, mark as both.

3. Take a vote on the two or three most important opportunities and the two or three most important threats. Mark these with a ++. Do a second vote on the 2-3 next most important opportunities and threats. Mark these with a +.

Internal factors: assessing organizational strengths and weaknesses

4. Using the grid below, list the strengths and weaknesses of the organization. Then rate with ++ and + how important each strength and weakness is for your strategy.

Strengths	How important for the strategy?
Weaknesses	How important for the strategy?

Below are examples of what you may identify in a SWOT Analysis.

Strengths: staff skills, links with the community, funding base, commitment, common purpose, political credibility

Weaknesses: lack of staff skills, uncertain funding, internal squabbling, low morale, limited community support, no common vision of advocacy and organization's purpose

Opportunities: elections, a reform process, new policy initiatives, international conferences, important visitors, incidents that have caught public attention

Threats: lack of coordination among NGOs, religious or political forces which go against social change, limited political freedom, lack of transparency in the political process, cultural views about roles, policy opportunities that derail and coopt your organization without creating any real chance for influence

List the implications of the SWOT analysis for your advocacy strategy. The following questions can help the group think about the implications:

- How can we build on our strengths to further our strategy?
- What must be included in our strategy to minimize our weaknesses?
- What must be included in our strategy to take full advantage of the opportunities?
- What must we do to reduce the impact of the threats?

Alternative delivery

ACT-ON is a variation of what many people know as the "SWOT Analysis." Where SWOT stands for "Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats," our variation stands for "Advantages, Challenges, Threats, Opportunities and Next Steps." While SWOT ends the process on a negative note ("threats"), ACT-ON ends with Opportunities and Next Steps, not only rounding out the discussion more positively, but closing with action items that will move your process forward, leading planning and analysis into action!

Source: Adapted from Strategic Thinking: Formulating Organisational Strategy Workshop, Facilitator's Guide, Institute for Development Research, Massachusetts, 1998.

